

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες
των μελών του Συλλόγου «Ενιπέυς»

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Δημόσια Ιστορία

Διπλωματική Εργασία

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου
«Ενιπέυς»

Σπυρίδων Δ. Παπαϊωάννου

Πάτρα, Ιούνιος 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή (Παπαϊωάννου Σπυρίδων) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες
των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

Διπλωματική Εργασία

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου
«Ενιπεύς»

Σπυρίδων Δ. Παπαϊωάννου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Μαρία Βλαχάκη

Αντώνιος Αντωνίου

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Πάτρα, Ιούνιος 2026

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την κα. Βλαχάκη Μαρία, ιστορικό επιβλέπουσα της διπλωματικής μου εργασίας για την αμέριστη υποστήριξη και καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης τη έρευνας.

Ευχαριστώ επίσης τον κ. Αντώνιο Αντωνίου ως μέλος της επιτροπής επίβλεψης και τις συμπληρωματικές προτάσεις του.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα για τη συνεισφορά τους πληροφορητές και τις πληροφορήτριες, μέλη του Συλλόγου Ενιπεύς.

Περίληψη

Η διπλωματική εργασία πραγματεύεται το θέμα της εσωτερικής μετανάστευσης στην Ελλάδα κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 στην Αθήνα. Αξιοποιούνται προφορικές και υλικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς», μέλη του που μετανάστευσαν κυρίως στην Αθήνα από την περιοχή Φύλλου Καρδίτσας.

Οι προφορικές και υλικές μαρτυρίες που συλλέχθηκαν αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη μίας μουσειοσκευής με θέμα την εσωτερική μετανάστευση, την αστικοποίηση και τις συνέπειές τους στην ελληνική ύπαιθρο.

Λέξεις-Κλειδιά: εσωτερικής μετανάστευσης, προφορική ιστορία, συνεντεύξεων, μεταναστών και προσφύγων

Internal migration and urbanization in Greece in the 1960s: A museum kit utilizing oral testimonies of members of the “Enipeus” Association

Abstract

This thesis examines the subject of internal migration to Athens from the region of Fyllo, Karditsa – Centre Greece, during the 1960s and 1970s. It draws upon oral and material testimonies from members of the "Enipefs" Association, who migrated primarily to Athens from that area.

The collected oral and material testimonies served as the basis for developing a museum kit focused on internal migration, urbanization, and their impact on the Greek countryside.

Keywords: internal migration, oral history, interviews, migrants and refugees

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
1. Εισαγωγή.....	9
2. Το ιστορικό του πλαισίου.....	11
2.1. Εσωτερική μετανάστευση στην Ελλάδα.....	11
2.1.1. Συνέπειες από την εσωτερική μετανάστευση.....	12
2.2. Αστικοποίηση στην Ελλάδα.....	12
2.2.1. Τα αίτια.....	13
2.2.2. Η διαμόρφωση στην Αθήνα.....	13
3. Η κοινότητα Φύλλου Καρδίτσας ως μελέτη.....	15
3.1. Μελέτη ως προς τις συνέπειες από την εσωτερική μετανάστευση.....	15
3.2. Χαρακτηριστικά της κοινότητας.....	16
4. Ο Μορφωτικός και Πολιτιστικός Σύλλογος των Εν Αθήναις Φυλλιωτών Καρδίτσας «Ενιπεύς» (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1).....	18
5. Η σημασία της Προφορικής Ιστορίας.....	19
5.1. Τι προσφέρει στην ιστορία;.....	19
5.2. Ιδιαιτερότητες της μνήμης και των προφορικών μαρτυριών.....	19
5.3. Η μεθοδολογία.....	20
5.3.1. Η συλλογή των προφορικών μαρτυριών των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς».....	20
5.3.2. Η ανάλυση των συνεντεύξεων.....	21
6. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων.....	22
6.1. Η κοινή καταγωγή.....	22
6.2. Η δημιουργία και η σημασία του Συλλόγου.....	23
6.3. Οι λόγοι της μετανάστευσης.....	24
6.4. Τα συναισθήματά τους.....	25
6.5. Οι λόγοι επιλογής της Αθήνας για τη διαμονή τους.....	25
6.6. Η Αθήνα τη δεκαετία του '60.....	26
6.7. Η εργασία.....	27

6.8. Οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν στην Αθήνα.....	27
6.9. Οι σχέσεις με την περιοχή καταγωγής τους.....	28
6.10. Οι συνέπειες για τη μετανάστευση στην περιοχή του.....	28
6.11. Οι σκέψεις τους για τη μετανάστευση σήμερα.....	29
6.12. Η ζωή τους σήμερα.....	29
7. Συμπεράσματα.....	31
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	33
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 «Καταστατικό Συλλόγου Ενιπεύς».....	36
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 Δημοσίευμα.....	50
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 Δημοσίευμα.....	51
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 Διάταγμα 126/1883 Πίνακα δήμου Φύλλου.....	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 Ν 4832/1930 άρθρο 1 παρ. 40.....	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5 ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	53
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6 Φωτογραφικές μαρτυρίες.....	55

1. Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει τίτλο Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς».

Μία μουσειοσκευή είναι υλικό εκπαιδευτικού περιεχομένου και μπορεί να γίνει αξιοποίηση σε προγράμματα εκπαίδευσης. Περιλαμβάνει διαφορετικό είδος πηγών με εκπαιδευτικό υλικό και μπορεί να αξιοποιηθεί από μαθητές και εκπαιδευτικούς. Υλικό που μπορεί να είναι διαφοροποιημένο εν σχέση με την ηλικία και την εκπαιδευτική βαθμίδα.

Η περιγραφόμενη μουσειοσκευή επέρχεται από αποτέλεσμα διερεύνησης και συλλογής προφορικών, φωτογραφικών και γραπτών πηγών του Συλλόγου «Ενιπεύς», που μέλη του μετανάστευσαν κατά τις δεκαετίες 1960-1970 από το Φύλλο Καρδίτσας στην Αθήνα.

Η μετανάστευση είναι μια πράξη εκείνων που μετακινούνται και εγκαθίστανται σε χώρα ξένη. Διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική. Πρόκειται για ένα φαινόμενο διαχρονικό από την αρχαιότητα μέχρι την παρούσα εποχή. Καθώς «μετανάστας άνθρωπος... οὓς ἐξελαθῆναι φησιν» (Μανδηλαράς, 1994: 172).

Κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 γίνεται η μεγάλη ανάπτυξη των αστικών κέντρων. Ενισχύεται η βιομηχανική ανάπτυξη, νέες θέσεις εργασίας παρουσιάζονται. Ο πληθυσμός της Αθήνας μεγαλώνει ραγδαία λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης αλλά και της παλιννόστησης. Μεταφέρονται από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας εκεί κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 και από τις υπερατλαντικές μεταναστεύσεις αλλά και τις μεταναστεύσεις από τα δυτικοευρωπαϊκά αναπτυγμένα κράτη (Καπώλη, 2014).

Εσωτερικά της χώρας η γη στις αγροτικές περιοχές δεν επαρκεί για τις ανάγκες όλων. Οι καλλιέργειες δεν είναι αποδοτικές. Η μετανάστευση γίνεται μονόδρομος για πολλές οικογένειες. Συνήθως η απόφαση είναι συλλογική σε επίπεδο κοινότητας, ενώ επιλέγεται η ίδια περιοχή, όπου υπάρχει το δίκτυο υποστήριξης προκειμένου να εγκατασταθούν.

Ο Μορφωτικός και Πολιτιστικός Σύλλογος των Εν Αθήναις Φυλλιωτών Καρδίτσας «Ενιπεύς» αποτελεί μία μελέτη περίπτωσης, καθώς μέλη του αποφασίζουν κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 να μεταναστεύσουν στην Αθήνα (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1). Προέρχονται από την αγροτική περιοχή, το Φύλλο Καρδίτσας.

Στην παρούσα εργασία επιλέγεται να παρουσιαστεί το φαινόμενο της μετανάστευσης κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς». Αναδεικνύονται οι λόγοι της απόφασης, οι συνθήκες στην περιοχή καταγωγής που αποτελούν τα αίτια μετανάστευσης, οι δυσκολίες όταν εγκαθίστανται στην Αθήνα, οι συνθήκες εργασίας, η ζωή στην Αθήνα πριν εξελιχθεί σε μεγαλούπολη, οι αποφάσεις που ήταν καθοριστικές για την ανάπτυξή της ως αστικό κέντρο.

Οι προφορικές μαρτυρίες τεκμηριώνονται με αρχειακές πηγές από αρχεία των Δήμων αλλά και γραπτές πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Σημαντική υπήρξε η συνεισφορά και του Συλλόγου «Ενιπεύς» με τη διάθεση πολύτιμου αρχειακού υλικού.

2. Το ιστορικό του πλαισίου

Η εσωτερική μετανάστευση πραγματοποιήθηκε ήδη πιο εντατικά από τις αρχές του 20ου αιώνα λόγω της έλευσης των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Οι πρόσφυγες εγκαθίστανται στον ελλαδικό χώρο σε διαφορετικές περιοχές (Κόντης & Φακιολάς, 2002: 269-270). Αρκετοί από αυτούς μεταναστεύουν στη συνέχεια εκτός του ελλαδικού χώρου. Στον νόμο 2475/1920 και ειδικότερα στο άρθρον 1 αναφέρεται: «Άρθρον 1. Η μετανάστευσις και η αποδημία είναι ελευθέρα εντός των υπό του ν. διαγραφομένων ορίων. Μετανάστης θεωρείται πας επιβάτης τρίτης θέσης... αναχωρών εξ Ελλην. λιμένος κατ' ευθείαν ή και εμμέσως δια ξένων λιμένων εις χώρας των άλλων, πλην της Ευρώπης, Ηπείρων εξαιρέσει της Μ. Ασίας...». Ως φαινόμενο αποτελεί αντικείμενο συζητήσεων στη Βουλή, ενώ ο Τύπος και τα μέσα ενημέρωσης της εποχής παρουσιάζουν γεγονότα μετανάστευσης (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2) & (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3). Η εσωτερική μετανάστευση καταγράφεται μετά επίσημα ως φαινόμενο.

2.1. Εσωτερική μετανάστευση στην Ελλάδα

Η εσωτερική μετανάστευση στην Ελλάδα πραγματοποιείται πιο έντονα από τη δεκαετία του '60 και αφορά κυρίως ορεινές, αγροτικές περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας αλλά και από νησιωτικές περιοχές (Ανωγιάτης-Pelé, Δημόπουλος, Μαυρέας, 2011: 101-102). Το γεγονός αυτό της μετανάστευσης του ελληνικού πληθυσμού από την ύπαιθρο προς το κέντρο των πόλεων, πραγματοποιείται κυρίως προς την πρωτεύουσα Αθήνα αλλά και τη συμπρωτεύουσα Θεσσαλονίκη, ενώ και άλλες πόλεις όπως ο Βόλος, το Ηράκλειο έχουν ανάπτυξη (Καπώλη, 2014: 7, 26, 43, Κόντης & Φακιολάς, 2002: 19-36).

Μετανάστευση εσωτερική δεν γίνεται για ένα και μόνο λόγο αλλά πολλαπλούς λόγους, όπως βελτίωση συνθηκών ζωής, εύρεση εργασίας, σπουδές, ασφάλεια. Υπάρχουν και ειδικότερα κίνητρα, ατομικά, που μπορούμε να διακρίνουμε μόνο εάν ακούσουμε τις φωνές τους και καταγράψουμε τις ιδιαίτερες «μεταναστευτικές» εμπειρίες τους και τα προσωπικά τους κίνητρα (Βλαχάκη, 2015: 253-259).

2.1.1. Συνέπειες από την εσωτερική μετανάστευση

Οι συνέπειες από την εσωτερική μετανάστευση ήταν η εγκατάλειψη της υπαίθρου, συνάγονται από την απογραφή του πληθυσμού (Πίνακες 1 και 2). Ο τοπικός πληθυσμός φθίνει, είναι αισθητή η έλλειψη εργατικών χεριών. Είναι συγκριτικά στοιχεία σε μια έρευνα που δείχνει ότι ο πληθυσμός σε μια κοινότητα αγροτικής περιοχής φθίνει, ενώ αντίστοιχα σε αυτή τη χρονική διάρκεια ο πληθυσμός στην πρωτεύουσα Αθήνα αυξάνει λόγω της συρροής προς το αστικό κέντρο.

2.2. Αστικοποίηση στην Ελλάδα

Η έννοια αστικοποίηση αφορά τη διαβίωση του πληθυσμού που προέρχεται από την ύπαιθρο στις πόλεις. Σαν φαινόμενο χαρακτηρίζεται και από τον όρο «αστυφιλία» και περιγράφεται αρνητικά (Πολύζος, 2023: 59).

Η αγροτική παραγωγή ήταν αντιστρόφως ανάλογη της αύξησης του πληθυσμού της Ελλάδας τη δεκαετία του '60. Η βιομηχανική ανάπτυξη ενισχύεται και υπάρχει ανάγκη εργατικών χεριών κοντά στις αστικές περιοχές της βιομηχανικής δραστηριότητας και της οικονομικής ανάπτυξης (Μαυρέας, 1999: 320-322, Μυωφά, 2022: 3-4).

Αποτέλεσμα της αύξησης του πληθυσμού ήταν η ανάπτυξη των πρώτων μεγάλων κέντρων στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στο Βόλο, στο Ηράκλειο (Μυωφά, 2022: 5-7, 10-11, 14-15, 40, Πολύζος, 2023: 60-62, 65).

Οι περισσότεροι κάτοικοι κυρίως εγκαθίστανται στην πρωτεύουσα Αθήνα και τη συμπρωτεύουσα Θεσσαλονίκη όπου υπάρχουν θέσεις εργασίας και μπορούν να εξασφαλίζουν ασφαλή διαβίωση. Νέες γειτονιές και κτίρια δημιουργούνται αλλά οι συνθήκες δεν είναι πάντα ευνοϊκές για τον βιοπορισμό (Καπώλη, 2014: 7, 26, 43, Κόντης & Φακιολάς, 2002: 19-36).

2.2.1. Τα αίτια

Τα αίτια αφορούν τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες την οικονομική ύφεση και τις δυσχερείς συνθήκες και σχέσεις ειδικά στην ύπαιθρο (Καπώλη, 2014: 27). Οι εργασίες στην ύπαιθρο δεν επαρκούν να θρέψουν τον πληθυσμό που αυξάνεται με αποτέλεσμα την εσωτερική μετανάστευσή του προς τις πόλεις (Ανωγιάτης-Pelé, Δημόπουλος, Μαυρέας, 2011: 75, 77).

Ήδη υπάρχει αύξηση στον πληθυσμό από την έλευση προσφύγων από τη Μικρά Ασία στην Αθήνα, που εγκαθίστανται κυρίως κατά το χρονικό διάστημα 1922-1923 (Μυωφά, 2022: 13, 26-27, 41). Αντίστοιχα αύξηση του πληθυσμού υπάρχει σε περιοχές με καλλιεργήσιμη γη (Κόντης & Φακιολάς, 2002: 269-270). Μετά το τέλος της δεκαετίας του '40 επέστρεψαν Έλληνες πρόσφυγες με «επαναπατρισμό» (Κόντης & Φακιολάς, 2002: 269-270, 274).

Η λειτουργία εργοστασίων και βιοτεχνιών στα περίχωρα των μεγάλων αστικών κέντρων δημιουργεί την ανάγκη εργατικών χεριών, βοηθά θετικά στην οικονομία του πληθυσμού. Η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχει η πόλη προσελκύει περισσότερους σε αυτή (Πολύζος, 2023: 63-64). Από τη δεκαετία του 1960 παρουσιάζονται πολυώροφες οικοδομές που καλύπτουν εν μέρει τις αυξημένες ανάγκες στέγασης και της οικονομικής σε οφέλη σχέση στην Αθήνα.

2.2.2. Η αστική διαμόρφωση στην Αθήνα

Δήμος Αθηναίων	1951	1961	1971	1981
1 Αθήνα	565.084	627.564	867.023	885.737

Πίνακας 1. Η απογραφή του πληθυσμού στον Δήμο Αθηνών 1951-1981

Η Αθήνα θα εξελιχθεί σε μεγάλη πόλη λόγω του ότι είναι συνεχής η αύξηση στον πληθυσμό της από το 1950 περίπου έως πέρα από τη δεκαετία του 1970 (Πίνακας 1).

Εκτός από το κέντρο αναπτύσσονται περιοχές στις οποίες λειτουργούν βιοτεχνίες, εργοστάσια και υφαντουργεία. Χαρακτηριστική είναι η ανάπτυξη των περιοχών από όπου περνά η οδός Πειραιώς (Ατλας της Αθήνας). Αλλά και γύρω δήμοι που

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες
των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

συνδέονταν από την αρχαιότητα με τον κύριο ιστό όπως η Ελευσίνα αναπτύσσονται
συστηματικά (Κουκουζέλη, 2000: 84, Μυωφά, 2022: 22-23, 35, Lesky, 2011: 31).

Αρκετές αλλαγές έχουν σήμερα συμβεί και λόγω της οικονομικής κρίσης και πολλοί
χώροι εργασίας που είχαν δημιουργηθεί κατά τις δεκαετίες 60 και 70 έχουν
εγκαταλειφθεί (Καιροφύλας, 1997: 17, 489). (Παλιός χώρος υφαντουργίας,
Φωτογραφία 1).

3. Η κοινότητα Φύλλου Καρδίτσας ως μελέτη περίπτωσης

Υπήρχε πόλη «Φύλλος», όπως σωστά επισήμανε αυτή στην αρχαιότητα ο Στράβων με όσα έγραψε στο βιβλίο Γεωγραφικών Θ'. Επίσης έγραψε ότι γεωγραφικά βρίσκεται «πλησίον» η χώρα Ελλάδα όπου «μετοικῆσαι» Έλληνες, εδώ, θετικά γίνεται προσπάθεια για ερμηνευτική προσέγγιση του παρελθόντος σε διασπορά τότε και τώρα (Μανδηλαράς, 1994: 162, 164, 176).

Φύλλο και Αμπελών συναποτελούν την κοινότητα Φύλλου από όπου διέρχεται ροών ο ποταμός Ενιπέας. Το πρώτο ως χωριό με ονομασία «Σαμπαλή» του Δήμου Φύλλου της «ἐπαρχίας Καρδίτσης» του νομού «Τρικάλων» Διάταγμα ΦΕΚ ΑΡΙΘ. 126 02/04/1883 (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4) με ρίζες στον 19ο αιώνα και από όταν έγινε η ένωση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα το 1881 (Μαρκέτος, 1999: 157) & (Φωτογραφία 5). Μετονομάζεται σε «κοινότητα Φύλλου» ο συνοικισμός «Σαμπελή» σε [«Φύλλος»] με το Νόμο 4832 ΦΕΚ Αριθμός 251 24/07/1930. Ο συνοικισμός Αμπελών συγκροτήθηκε τότε περίπου του 20ού αιώνα μετά την έλευση των προσφύγων (Παπαϊωάννου, 2026: 13).

3.1. Μελέτη ως προς τις συνέπειες από την εσωτερική μετανάστευση

Ο πληθυσμός της κοινότητας Φύλλου σταδιακά φθίνει και πιο πολύ τη δεκαετία του 1960 σύμφωνα με στοιχεία των απογραφών από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (Πίνακας 2).

Κοινότητα Φύλλου	1951	1961	1971	1981
Φύλλου	1265	1261	1097	1047
Φύλλο	1072	1028	901	887
Αμπελών (Αλμαντάριο)	193	233	196	160

Πίνακας 2. Η απογραφή του πληθυσμού στην Κοινότητα Φύλλου Καρδίτσας 1951-1981

3.2. Χαρακτηριστικά της κοινότητας

Το χωριό αποτελεί περιοχή και βάση για σύνθεση της αφήγησης, που έχουν οι πληροφορητές. Είναι αρετή η συμπεριφορά ζωής που δείχνει η προσωπικότητά τους (Thompson, 2008: 273). Γιατί είναι ο τόπος γέννησής τους που περιγράφουν:

Πληροφορητής της Α συνέντευξης: «Στο Φύλλο Καρδίτσας τι να περιγράψω, ποτάμι έχουμε τον Ενιπέα, το βουνό απέναντι το Δουγατζή δίπλα υπήρχε το Γκιόλι (πηγή), που γινότανε βάλτος αλλά μετά στέρεψε. Ξεκινάει απ' τα Φάρσαλα ενώνετε στο Τσιότη μαζί με το Βλοχό ενώνεται ο Ενιπεύς και πιάνει με τον Πηνειό μαζί. Στο χωριό μας είναι όλοι Ελλαδίτες. Μόνο μετά το '22 πότε ήτανε που έγινε δίπλα η Αμπελώνα, που ήρθαν οι πρόσφυγες. Δυσκολίες υπήρχαν... Πήγα στην Αθήνα για καλύτερη ζωή».

Πληροφορήτρια της Β συνέντευξης: «Τότε ήταν χωριό... κι ένα σπιτάκι. Αμπελώνας. Απ' όλες τις δυσκολίες είχαμε».

Πληροφορητής της Γ συνέντευξης: «Το χωριό που γεννήθηκα είναι βορειοανατολικά του νομού Καρδίτσας κοντά στον ποταμό Ενιπέα και στο Φύλλιο όρος (Δουγατζή), όπως λέμε στην περιοχή μας. Είναι ένα τυπικό χωριό Γκαραγκουνοχώρι με κατοίκους που ασχολούνται κυρίως με τα αγροτικά. Είναι η περιοχή που καλλιεργούν κυρίως βαμβάκι και σιτάρι. Κυρίως μέναν γηγενείς αλλά με την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1922 στην περιοχή μας ήρθαν και εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και συναποτελούμε μια κοινότητα. Είναι η κοινότητα Φύλλου με τον συνοικισμό (Αλμαντάρι) Αμπελώνα. Έτσι και στην περιοχή τη δική μας υπήρχε ένα πρόβλημα των πλημμυρών, υπήρχε δυσκολία στο να το αντιμετωπίσουν. Όπως προείπα υπήρχε μια μεγάλη δυσκολία χωρίς τα μέσα σ' αυτή την εποχή κατά την περίοδο του '50, '60... Έγινε η κοίτη του ποταμού Ενιπέα, άλλαξε, έγιναν τα αναχώματα. Έπαψαν να έχουμε πλημμύρες προς το παρόν αλλά μέχρι σήμερα οι πλημμύρες συνεχίζουν στην περιοχή».

Πληροφορήτρια της Δ συνέντευξης: «Στο Βλοχό που βρίσκεται στους πρόποδες του βουνού Στρογγυλοβούνι του Θεσσαλικού κάμπου, ανάμεσά του διέρχεται ο Ενιπέας, ενώ συνδέεται με γέφυρα η απέναντι όχθη και πλαγιά του βουνού όπου είναι η εκκλησία και κάποια σπίτια. Το χωριό έχει βαθιές ρίζες. Από όσο μπορώ να θυμηθώ οι φορεσιές ήταν караγκούνικες. Σε κάποια χωριά στη γύρω περιοχή έμεναν πρόσφυγες του 1922. Δυσκολίες υπήρχαν λόγω των αναγκών της οικογένειας από

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες
των μελών του Συλλόγου «Ένιπεύς»

οικονομικής άποψης. Στην περιοχή υπήρχαν δυσκολίες στην αντιμετώπιση των
πλημμυρών».

Το νερό του Ενιπέα είναι ωφέλεια για την περιοχή, καθώς βρέθηκε τρόπος να
διαρρυθμισθεί η κοίτη του από τη δεκαετία του '60. Από τότε «ό δ' Ένιπεύς» αν και
πλημμυρίζει κάποιες φορές, θα είναι σωστή η αναφορά στην περιοχή εκείνων που
μελετούν την διαδρομή με βάση την ανάπτυξή της (Μανδηλαράς, 1994: 164).

4. Ο Μορφωτικός και Πολιτιστικός Σύλλογος των Εν Αθήναις Φυλλιωτών Καρδίτσας «Ενιπεύς» (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1)

Το περιεχόμενο της διπλωματικής μας εργασίας εμπνεύσθηκε το θέμα από το Σύλλογο «Ενιπεύς» που εδρεύει στην Αθήνα, μετά από έρευνα μελέτης στο καταστατικό του όπου άμεσα συνδέεται με την «ἀναχαίτισιν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως» (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: 1). Καθώς η ίδρυση του Συλλόγου το έτος 1977 δείχνει να εμπνέεται την «ἐπωνυμία» του από τον ποταμό που έχει το όνομα αυτό από την αρχαιότητα. Έτσι «ὁ δ' Ἐνιπεύς ἀπὸ τῆς Ὀθρυος παρά Φάρσαλον ρυεῖς εἰς τὸν Ἀπιδανὸν παραβάλλει, ὁ δ' εἰς τὸν Πηνειὸν», όπως έγραψε ο Στράβων στο βιβλίο *Γεωγραφικὴν Θ'* και μνημονεύει σ' αυτό «μετανάστας ἀνθρώπους... οὓς ἐξελαθῆναι φησιν» (Μανδηλαράς, 1994: 164, 172). Έτσι αρθρώνεται το καταστατικό του Συλλόγου:

«Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου εἶναι: ἡ ἀνάπτυξις τῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν μελῶν, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀλληλοβοήθειας, ἡ ὑποστήριξις τῶν μελῶν τὰ ὅποια ἔχουν ἀνάγκην βοήθειας, ὡς καὶ ἡ ἐπικοινωνία ὅλων τῶν πατριωτῶν μεταξύ των».

Αποτελεῖ ἐνότητα καὶ ἀπαρχή «τῶν προσπαθειῶν καὶ ἀξιοποιήσις τῶν ἐνεργειῶν τῶν μελῶν διὰ τὴν πρόοδον τῆς Κοινότητος Φύλλου...» που ομιλοῦν να παρουσιάσει προτάσεις ο Σύλλογος «Ενιπεύς» σε ἐκδηλώσεις καὶ ἀποτελέσματα με βάση τις πράξεις. Προκειμένου να προβεί σε: «παντός εἶδους βοήθειας πρὸς τὴν ἰδιαίτερα πατρίδα» (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: 1).

«Ἰδιαίτερα δε... διὰ τῆς παροχῆς βραβείων εἰς διακρινομένους μαθητάς, σπουδαστάς, φοιτητάς καὶ ἐπιτελοῦντας ἐξαιρέτους πράξεις φιλαλληλίας. Διὰ τῆς μελέτης τοῦ χώρου τῆς περιοχῆς ἀπὸ ἱστορικῆς, λαογραφικῆς, τουριστικῆς, καὶ παραγωγικῆς ἀπόψεως».

Σύμφωνα με ὅσα ορίζει το καταστατικό του Συλλόγου «Ενιπεύς»: μέλη εἶναι «πρόσωπα» που γεννήθηκαν ἢ καταγωγή ἢ συνδέονται συναισθηματικά με τὴν κοινότητα Φύλλου καὶ διαμένουν στὴν Αθήνα. Ο «Σύλλογος ἔχει σφραγίδα» ὅπου ἀπεικόνιση «ὁ Ἐνιπεύς» (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: 6).

5. Η σημασία της Προφορικής Ιστορίας

Η προφορική ιστορία φέρνει στο φως άγνωστες φωνές ανθρώπων που αποτέλεσαν ήρωες της καθημερινής ζωής, ανθρώπους του μόχθου. Μπορούν μέσα από τις αφηγήσεις τους να διακρίνουμε τις αλλαγές που συμβαίνουν όχι μόνο σε τοπικό, εθνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο (Thompson, 2008: 29, 31). Διακρίνουμε μέσα από τον λόγο και τον αναστοχασμό των αφηγητών τη διαπραγμάτευση για πολλά σύγχρονα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα σήμερα (Abrams, 2010: 114).

5.1. Τι προσφέρει στην ιστορία;

Η προφορική ιστορία παρέχει νέες πηγές και κυρίως νέες ερμηνείες. Ανατρέπει τις συνήθειες και επίσημες εκδοχές της ιστορίας. Η ενασχόληση με την προφορική ιστορία αφορά περισσότερους χωρίς να είναι ιστορικοί. Πρόκειται για μία συμμετοχική διαδικασία δημοκρατίας, ανοιχτή σε νοήματα. Η έρευνα επίσης είναι ποιοτική, εστιάζει και αναλύει τις απόψεις των μελών της κοινότητας η οποία μπορεί να συμμετέχει (Thompson, 2008: 115).

Η προφορική ιστορία παρέχει την πολυπρισματικότητα και την πολυσημαντικότητα στα γεγονότα που αφορούν στην τοπική ιστορία. Συνεισφέρει στην προσέγγιση τραυματικών και δύσκολων εμπειριών βοηθώντας τους πληροφορητές να εκφράσουν το ατομικό ή ακόμη συλλογικό τραύμα. Η προφορική ιστορία επιτρέπει την προσέγγιση ζητημάτων της τοπικής ιστορίας και τη διαγενεακή μεταβίβαση της μνήμης.

Προάγει την ανθρωποκεντρική γραφή της ιστορίας. Ζωντανεύει το παρελθόν (Thompson, 2008: 32, 61, 117). Αυτή τη ζωντάνια του παρελθόντος και τη διαφορετική αλήθεια αναζητούσε και ο Ηρόδοτος συλλέγοντας προφορικές μαρτυρίες για τη γνώση και τα επιτεύγματα της Προφορικής Ιστορίας.

5.2. Ιδιαιτερότητες της μνήμης και των προφορικών μαρτυριών

Η μνήμη είτε ατομική είτε συλλογική είναι αντικείμενο ανάλυσης για τον ερευνητή της Προφορικής Ιστορίας (Abrams, 2010: 113). Διευκολύνεται από τη διαδικασία της συνέντευξης, την αλληλεπίδραση και τον διάλογο μεταξύ ερευνητή και πληροφορητή. Αναδεικνύεται η υποκειμενική σχέση του αφηγητή με την πραγματικότητα και η σχέση του με τον χρόνο. Καταγράφεται ο βιωματικός χρόνος όπως έζησε τα γεγονότα ο πληροφορητής.

Αναδεικνύονται ακόμη οι ιδιαιτερότητες που προβάλλονται, οι αποκλίσεις αλλά και οι αποσιωπήσεις οι οποίες είναι σημαντικό να διερευνηθούν (Abrams, 2010: 113-114). Οι σιωπές είναι συχνά η αφετηρία της έρευνας (Thompson, 2008: 217).

Η διπλωματική εργασία λαμβάνει υπ' όψιν απόψεις της Προφορικής Ιστορίας που αφορούν ιδιαιτερότητες ως ξέχωρες στις συνεντεύξεις (Abrams, 2010: 138). Για τον λόγο αυτό έγινε η λήψη των συνεντεύξεων από τα μέλη του Συλλόγου «Ενιπεύς» που είναι σε μεγαλύτερη ηλικία. Συγκεντρώνει με προσοχή σύγχρονα τα δεδομένα για ότι μιλά η πηγή που πληροφορεί (Thompson, 2008: 94-95, 232-233).

5.3. Η μεθοδολογία

5.3.1. Η συλλογή των προφορικών μαρτυριών των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

Επιδιώχθηκε αντιπροσωπευτικότητα στην επιλογή των πληροφορητών. Ειδικότερα είναι δύο άνδρες και δύο γυναίκες. Ως προς την ηλικία είναι μεταξύ εξήντα τεσσάρων και ογδόντα εννέα ετών. Ήρθαν στην Αθήνα από την ίδια περιοχή. Άλλοι ως παιδιά, μέλη οικογενειών που μετανάστευσαν και άλλοι που είχαν οι ίδιοι την εμπειρία της μετανάστευσης. Ο εντοπισμός των πληροφορητών είχε δυσκολίες καθώς τα περισσότερα μέλη που βίωσαν τη μετανάστευση στην Αθήνα δεν βρίσκονται στη ζωή. Εντοπίστηκαν τέσσερις πληροφορητές (Πίνακας 3).

Αναλυτικά παρατίθενται στοιχεία της ταυτότητάς τους στον ακόλουθο πίνακα.

	Πληροφορητής/Πληροφορήτρια	Έτος γέννησης	Επαγγελματικό γνώρισμα	Περιοχή καταγωγής
A	Π. Φ.	1945	Εργάτης	Φύλλο Καρδίτσας
B	Α. Φ.	1937	Εργάτρια	Φύλλο Καρδίτσας
Γ	Ν. Ε.	1952	Τοπογράφος εργοδηγός	Φύλλο Καρδίτσας
Δ	Κ. Δ.	1962	Εργάτρια	Βλοχό Καρδίτσας

Πίνακας 3. Οι πληροφορητές και οι πληροφορήτριες

Τηρήθηκε αρχείο συνεντεύξεων και μεταδεδομένα.

Ο οδηγός συνέντευξης ήταν ημιδομημένος, περιλαμβάνοντας ανοικτού και κλειστού τύπου ερωτήσεις, ενθαρρύνοντας τους πληροφορητές να αναπτύξουν τις αφηγήσεις της ζωής τους (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5 ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ).

5.3.2. Η ανάλυση των συνεντεύξεων

Η ανάλυση των συνεντεύξεων υπήρξε κάθετη, διακρίνοντας τα επιμέρους θέματα που εστίασε ο κάθε πληροφορητής και οριζόντια διακρίνοντας τις από κοινού διαδρομές τους και τα κοινά σημεία αναφοράς προς αξιοποίηση.

Καθώς συμμετέχουν σε έρευνα, μέσα από κάθε μια συνέντευξη φαίνεται η προσπάθεια για αλληλεγγύη, αλληλοβοήθεια και κυρίως επικοινωνία μεταξύ των μελών. Οι πληροφορητές παρά τις δυσκολίες που συναντήσαμε στον εντοπισμό τους, συνεισέφεραν στην έρευνα.

Οι συνεντεύξεις καταχωρήθηκαν σε αντιστοιχία με ονοματεπώνυμο, ηλικίες, ιδιότητες και τις μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς». Αποτελούν τη βάση στα μεταδεδομένα της συλλογής (Thompson, 2008: 300-302).

6. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων

6.1. Η κοινή καταγωγή

Ο Πληροφορητής Α αναφέρει την καταγωγή του και περιγράφει τις δύσκολες συνθήκες στις οποίες μεγάλωσε.

«Γεννήθηκα στο Φύλλο Καρδίτσης 7 Δεκεμβρίου 1945, τέσσερα αδέρφια, τρία αγόρια, ένα κορίτσι, οι γονείς από το ίδιο χωριό το Φύλλο, [εργασία:] γεωργοί. Τελείωσα τη ΣΤ΄ Δημοτικού σχολείου, μετά πήγα Τεχνική Σχολή. [Επάγγελμα: σύνταξη, πριν εργασία] σε εργοστάσια ως τότε έκανα δική μου δουλειά, χωματουργικές εργασίες μηχανήματα σε δημόσια έργα»

Η Πληροφορήτρια Β αναφέρεται στις αγροτικές εργασίες της περιοχής καταγωγής της μετά τον πόλεμο.

«Γεννήθηκα στο Φύλλο (Σαμπαλί), με τς Γερμανοί ήμουν γεννημένη, μεγάλη ήμουν. Πατέρα μ είχε παντρευτεί δύο φορές, είχε κάνει τρία παιδιά με τη μάνα μου. Όντα ξαναπαντρεύτηκε έκανε άλλα τρία. Ο πατέρα μ απ' το Σαμπαλί κι μάνα μου από εκεί ήταν απ' το Φύλλο, ναι, [ασχολήθηκαν:] με τα χωράφια άλλο τίποτα δεν είχαν. Δεν πήγα καθόλου σχολείο. [Εργασία:] στα χωράφια πάνα. Αλλότε πάνα στα δικά μας αλλότε στα ξένα όπου είχαμε».

Ο πληροφορητής Γ αναφέρει ως λόγο της μετανάστευσης στην Αθήνα τις σπουδές.

«Γεννήθηκα στο Φύλλο Καρδίτσας 24 Μαΐου 1952. Η οικογένειά μου: οι γονείς μου και παππούδες κατάγονται από το ίδιο χωριό το Φύλλο Καρδίτσας. Ολοκλήρωσα το Δημοτικό σχολείο στο Φύλλο και στη συνέχεια πήγα Γυμνάσιο και στο Λύκειο Σοφάδες και Καρδίτσα, Στη συνέχεια πήγα στην Αθήνα και ολοκλήρωσα τις σπουδές μου σαν τοπογράφος εργοδηγός και εργάστηκα πάνω σ' αυτό το αντικείμενο. Όπως προείπα οι γονείς μου ήταν αγρότες με αγροτικές εργασίες στο Φύλλο Καρδίτσας. Εκεί έμαθα κι 'γώ να εργάζομαι κοντά στους γονείς μου αρχικά με τις δουλειές που κάνουν βοηθητικά και στη συνέχεια μετά τις σπουδές ασχολήθηκα με το αντικείμενο των σπουδών μου».

Η πληροφορήτρια Δ αναφέρει τις δύσκολες εργασίες των γονιών της και τις αλλαγές, καθώς και τη σημασία της γνώσης της ραπτικής για την ίδια.

«Γεννήθηκα στον Βλοχό το 1962. Η οικογένειά μου είχε πέντε μέλη: οι γονείς μου και τα δύο αδέρφια μου. Η μητέρα μου είχε καταγωγή από το Βλοχό και καταγωγή του πατέρα μου είναι το Ερμήτσι. Τελείωσα το Δημοτικό σχολείο. [εργασία γονείς] Η μητέρα μου δούλευε εργάτρια στα χωράφια, μετά σε εργοστάσιο και για πολλά χρόνια σε νοσοκομεία. Η εργασία του πατέρα μου ξεκίνησε στο λατομείο εργάτης, μετά σε εργοστάσιο αυτοκινήτων και για πολλά χρόνια σε νοσοκομεία. Είχα μάθει εργάτρια ραπτικής σε γυναικεία είδη».

6.2. Η δημιουργία και η σημασία του Συλλόγου

Οι πληροφορητές αναγνωρίζουν τον ενωτικό χαρακτήρα του Συλλόγου ειδικά για τα ιδρυτικά μέλη του.

Ο πληροφορητής Α αναφέρει:

«Ο Σύλλογος πρέπει να ξεκίνησε το '77 ή το '78 εκεί μέσα ε! Τότες όλοι ας πούμε έγινε Σύλλογος-Σύλλογος γράφτηκα κι 'γω στο Σύλλογο να είμαστε όλοι χωριανοί μας όλοι οι φίλοι στο Σύλλογο να συναντιόμαστε και να συζητάμε. Α! Μετά το '90 εκλέχθηκα Πρόεδρος και ακολουθεί να είμαι ακόμα Πρόεδρος. Ο Σύλλογος είναι ο σκοπός όχι ούτε για τα χρήματα ούτε για τίποτα, είναι που συναντιόμαστε και πάμε και πίνουμε ένα καφέ και να συζητάμε και περνάμε όμορφα και ωραία ότι μπορούμε να κάνουμε θα το κάνουμε ότι δεν μπορούμε δεν το κάνουμε.

Με τον Σύλλογο όσο ήμουν 'γω Πρόεδρος και είμαι δηλαδή, ότι μπορούσαμε σα Σύλλογος να προσφέρουμε θα προσφέραμε κάτι στην εκκλησία κάτι άτομα άλλα. Αυτά ήταν δεν ήταν κύρια πράγματα, δηλαδή να βοηθήσει στο Σύλλογο... κόβαμε κάθε χρόνο πίτες για τα παιδιά περισσότερο. Κάναμε κάνα χορό, ότι μας περισσεύανε... βοηθούσαμε, αυτά κάναμε όταν μπορούσαμε και είχαμε τις δυνατότητες για να το κάνουμε. Όλοι του Συλλόγου αφού ήμασταν όλοι χωριανοί γνωριστήκαμε όλοι παρέα ήμασταν μαζί τα κάναμε όλα. Όλοι απ' το χωριό μας ήμασταν ένα, μαζί κάναμε τις εκδηλώσεις, τους χορούς, μαζί πηγαίναμε για καφέ σα χωριό όλοι μαζί δεν κάναμε ξεχωριστά ...μαζί στο Σύλλογο και στις πίτες γνωριστήκανε τα παιδιά. Θέλω να διατηρηθεί ο Σύλλογος... τα παιδιά να προχωρέσουν το Σύλλογο για πιο καλύτερα».

Η πληροφορήτρια Β αναφέρεται σε γυναίκες συγχωριανές της που συνάντησε στον Σύλλογο:

«Δεν θυμάμαι ποια χρονολογία... πήγα μι στο Σύλλογο. Ήταν πολλοί Σαμπαλιώτες εκεί. Τ' Μ. τα κορίτσια κι άλλα κι άλλα κεί που με γνώριζαν Φώτου κι Φώτου μ' αγκάλιαζαν εκεί στην τέτοια. Ναι τς χωριανοί Σαμπαλιώτες 'γώ τς γνώριζα όλοι άσε κι απ' τα' Ορφανά. Αφού πήγαμε στο Σύλλογο τ' Σαμπαλιώτκο... πάμε μου λέει και πήγα μι, δεν θυμάμαι αν χόρευαν, εγώ δεν χορεύω... δεν θυμάμαι τα επίθετα τ' Μ. θυμάμαι που κάναμε παρέα... με τα κορίτσια αυτά κι μόλις μ' είδαν πέταξαν... Ήμην πολύ αγαπητό παιδί».

Ο πληροφορητής Γ αναφέρεται στη σημασία της αλληλεγγύης μεταξύ των μελών του.

«Αρχικά το Σύλλογο τον σκεφτήκαμε και τον ιδρύσαμε να έχουμε μεταξύ μας αλληλεγγύη, αλληλοβοήθεια αλλά και για να βοηθήσουμε τον τόπο καταγωγής μας, κυρίως αυτοί ήταν οι βασικοί στόχοι και οι προσπάθειες όλων μας. Ήμουν μέλος του Συλλόγου και συμμετείχα σε όλες σχεδόν τις δραστηριότητες. Είχαμε την κοπή πίτας κάθε χρόνο, είχαμε χορούς, ανταμώναμε στις γενικές συνελεύσεις. Όλα τα μέλη του Συλλόγου ήμασταν χωριανοί, συγγενείς, φίλοι. Με όλους γνωριστήκαμε και γνωριζόμασταν. Ήταν ο τόπος καταγωγής μας, ήταν τα έθιμα, οι γιορτές μας όλες οι συνήθειες βασικά. Έτσι και στην περιοχή τη δική μας υπήρχε ένα πρόβλημα τότε των

πλημμυρών, ήμασταν κοντά στο ποτάμι. Υπήρχε δυσκολία στο να το αντιμετωπίσουν... αλλά μέχρι σήμερα οι πλημμύρες συνεχίζουν στην περιοχή. [Τα παιδιά] τους έχω διηγηθεί αρκετές φορές ότι κάναμε προσπάθειες τότε για να ανταμώνουμε μεταξύ μας για να συνεργαζόμαστε για να γνωρίζομαστε, αυτά γνωρίζουν βασικά».

Η πληροφορήτρια Δ αναφέρεται σε κοινά προβλήματα και στην ανάγκη επίλυσης όπως το πόσιμο νερό.

«Στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1990 συμμετέχοντας σε μια γενική συνέλευση του Συλλόγου «Ενιπεύς», ως θεσμός πρότεινε συνεργασία, η είσοδός μου δεν έγινε με γραπτή αίτηση αλλά προφορική μετά από πρόταση των μελών. Είναι για αλληλεγγύη, επικοινωνία μεταξύ των μελών, προσπάθεια για πρόοδο της κοινότητας Φύλλου και βοήθειας στην ιδιαίτερη πατρίδα. Το 2023 έγινε πλημμύρα στο Βλοχό το σύνολο των κατοίκων συγκεντρώθηκε για προστασία ζωής στην πλαγιά του βουνού που είναι η εκκλησία. Άκουσα από τα μέσα ενημέρωσης ότι δεν έχουν πόσιμο νερό. Ο Σπύρος Παπαϊωάννου με συμβούλεψε να ενημερώσω ότι υπάρχει πηγή από την άλλη πλευρά του βουνού στο χωριό Άγιος Δημήτριος. Έστειλα μήνυμα στο κινητό μιας συγγενούς ότι μπορεί να γίνει εφοδιασμός από εκεί. Μετά ενημερώθηκα από μια συγχωριανή μου ότι αυτό έγινε. Χαρακτηριστικά είναι ιστορία του τόπου, όπου ο Ενιπέας συνδέει τα δύο χωριά Βλοχό και Φύλλο. Γνώρισα μέλη όπως ο πρόεδρος και κάποια μέλη που συναντιόμασταν στις εκδηλώσεις του Συλλόγου. Τα παιδιά μου γνωρίζουν ότι υπάρχει ο Σύλλογος «Ενιπεύς», θα μπορούσε να γίνει μελέτη της ιστορίας του, θα ήθελα να υπάρχει για τη συνέχεια».

6.3. Οι λόγοι της μετανάστευσης

Οι πληροφορητές των συνεντεύξεων περιγράφουν με ευκολία τους λόγους για τους οποίους μετανάστευσαν, η δουλειά, οι καλύτερες συνθήκες ζωής, οι σπουδές, η ασφάλεια. Για μία πληροφορήτρια Δ η απόφαση ήταν να φύγουν πιο μακριά, εκτός Ελλάδας αρχικά.

Ο πληροφορητής Α θυμάται: «Για καλύτερη ζωή να βρω μια δουλειά, να έχω το μεροκάματό μου, να μπορώ να κάνω οικογένεια. Να μπορέσω να ζήσω πιο άνετα. Για αυτό πήγα Τεχνική Σχολή στην Καρδίτσα, πήγα στην Αθήνα. Από κει και πέρα άρχισα άλλη ζωή καλύτερη».

Η πληροφορήτρια της Β περιγράφει: «Δεν είχαμε ούτε είκοσι στρεμματάκια και δεν μπορούσαμε να τα βγάλουμε πέρα που παντρεύκαμ. Ο αδερφός του ήταν εδώ στην Αθήνα... και τον λέει... έλα στην Αθήνα να δουλέψουμε».

Ο πληροφορητής Γ επισημαίνει: «Κυρίως για σπουδές στην Αθήνα και για καλύτερη δουλειά αυτοί ήταν οι βασικοί λόγοι».

Η πληροφορήτρια Δ αναφέρει: «Δεν έχω υπ' όψιν για ποιους λόγους αποφάσισαν να μεταναστεύσουμε, νομίζω λόγω οικονομικής συνθήκης για καλύτερη ζωή. Με τον αδερφό του πατέρα μου λήφθηκε μια απόφαση να μεταναστεύσουμε στην Αυστραλία. Τα αδέρφια της μάνας μου και χωριανοί προσπάθησαν να μας

μεταπείσουν έλεγαν ότι είναι πολύ μακριά. Πήραμε δυο βαλίτσες με τα υπάρχοντά μας. Το 1971 ήρθαμε με το λεωφορείο από το χωριό στην Αθήνα, από εδώ με αεροπλάνο στο Άντεν και από εκεί με το υπερωκεάνιο Πατρίς ταξιδέψαμε περίπου ένα μήνα για τη Μελβούρνη της Αυστραλίας, εκεί συνέχισα το σχολείο».

6.4. Τα συναισθήματά τους

Η έκπληξη, η ανησυχία, η χαρά αποτελούν τα κύρια συναισθήματα που περιγράφουν οι πληροφορητές και οι πληροφορήτριες. Περιγράφουν εικόνες που είχαν για πρώτη φορά δει.

Ο πληροφορητής Α αναφέρεται στην έκπληξη που ένιωσε όταν πρωτοήρθε στην Αθήνα:

«Ναι όταν ήρθα, κατέβηκα από το λεωφορείο και ήρθε ο συγγενής μου να με πάρει. Εγώ τα 'χασα, κοίταζα αριστερά δεξιά πως ήταν. Αλλιώς ήμουν στο χωριό αλλιώς ήρθα εδώ κι είδα πολλά αμάξια, τρένα, σπίτια.

Η πληροφορήτρια Β περιγράφει τον θαυμασμό της για τα πολυώροφα κτήρια.

«Δεν ήξερα δεν είχα 'ρθει στην Αθήνα ποτέ. Μας πήρε ο άντρας μου μια μέρα και πήγαμε στν Αθήνα και κοίταγα μ προς τα παν, πω! πω! έλεγα τι σπίτια ψηλά είναι εδώ... δεν είχαμε δει σπίτια στο χωριό ψηλά.»

Ο πληροφορητής Γ αναφέρεται σε ανάμεικτα συναισθήματα:

« Φτάνοντας στην Αθήνα ένα παιδί από το χωριό, βλέποντας μια μεγαλούπολη εντυπωσιάστηκε από τα μεγάλα κτίρια, από τους μεγάλους δρόμους, από τα πολλά αυτοκίνητα και τα συναισθήματα ήταν ανάμεικτα. Τι ζητάω σε μια τέτοια μεγάλη πόλη; Και πώς θα τα καταφέρω;»

Η πληροφορήτρια Δ θυμάται ότι ντρεπόταν να μιλήσει λόγω της προφοράς της στο σχολείο ως παιδί μεταναστών.

«Είχα την εντύπωση ότι υπήρχε άλλη προφορά των συμμαθητών μου. Ήθελα να γνωριστούμε αλλά υπήρχε αυτή η δυσκολία της προφοράς».

6.5. Οι λόγοι επιλογής της Αθήνας για τη διαμονή τους

Η προοπτική που παρείχε τότε η Αθήνα για πρόοδο με την εύρεση εργασίας, στέγης και κυρίως σπουδές, είναι οι λόγοι επιλογής της. Φαίνεται ότι οι λόγοι αυτοί συνέβαλαν για την επιλογή διαμονής στην Αθήνα των συνομιλητών των συνεντεύξεων. Τα δίκτυα συγγενών και φίλων λειτουργούν αποτελεσματικά στον νέο τόπο όπου εγκαθίστανται ως πρώτη κατοικία και την εύρεση εργασίας.

Ο πληροφορητής Α αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Με τους γονείς μου καθίσαμε συζητήσαμε τι είναι πιο καλύτερα. Πήρα τη βαλίτσα μου με πέντε πράγματα μπήκα στο λεωφορείο... και δρόμο. Είχαμε κάτι γνωστούς εδώ στην Αθήνα, με βοηθήσανε κι εκείνοι οι συγγενείς κι έμεινα... ως πότε βρήκα δουλειά. Πρέπει να είναι το '61. Καθένας έπαιρνε το δρόμο το δικό του και προχωρούσε, πήγαινε όπου ήθελε».

Η πληροφορήτρια Β αναφέρει:

«Με τον αδερφό του άντρα μου. Έλα του λέει στην Αθήνα να δουλέψουμε. Τα μαζεύει κι αυτός κι ήρθε. Μετά δεν ξέρω πόσος καιρός πέρασε, ήρθε μας πήρε. Ήρθα μι δω... με το τρένο 1965. Νοικιάσαμε ένα σπιτάκι στο Μενίδι».

Ο πληροφορητής Γ διατύπωσε:

«Στην Αθήνα ήρθα τον Σεπτέμβριο του 1970 με το τρένο. Κυρίως για σπουδές και για καλύτερη δουλειά αυτοί ήταν οι βασικοί λόγοι. Οι γονείς μου στήριξαν την προσπάθεια».

Η πληροφορήτρια Δ αναφέρει:

«Στην Αθήνα ήρθαμε το 1975. Μέναμε ως οικογένεια... σε μια μονοκατοικία με ενοίκιο».

Η πρόσβαση της Αθήνας βασιζόταν στην ευχέρεια που παρείχαν τα συγκοινωνιακά μέσα από και προς αυτή. Έτσι πραγματοποίησαν οι μεταναστεύοντες την επιλογή και απόφαση που έχει ήδη ληφθεί σε οικογενειακό επίπεδο για την πόλη και περιοχή διαμονής.

6.6. Η Αθήνα τη δεκαετία του '60

Η Αθήνα ως πρωτεύουσα αποτελεί την αφετηρία της οικονομικής ζωής της χώρας ήδη από τη δεκαετία του '60. Η πόλη αλλάζει ως προς τη δομή της, τα μέσα μεταφοράς αλλά και τον τρόπο ζωής. Αυτές τις αλλαγές επισημαίνουν οι πληροφορητές.

Ο πληροφορητής Α θυμάται:

«Εκεί στο Φάληρο που πήγα είδα θάλασσα, είδα το τρένο, είδα τα σπίτια μετά εργοστάσια, ήταν δίπλα υφαντήρια, εργοστάσια και μαγαζιά. Ήτανε μια παραλιακή οδός».

Η πληροφορήτρια Β περιγράφει: «Στο Μενίδι... τότε ήταν όλο οικόπεδα... αγорάσαμε το οικοπεδάκι κι σιγά σιγά φτιάξαμε και το σπιτάκι μας».

Ο πληροφορητής Γ αφηγείται: «Αρχικά έμενα στο Νέο Κόσμο μια συνοικία της Αθήνας κοντά στη λεωφόρο Συγγρού και τον Άγιο Σώστη, μια περιοχή θα έλεγα αρκετά καλή για τις προδιαγραφές μου. Ήταν μια περιοχή κυρίως προσφύγων με παλιές πολυκατοικίες αλλά υπήρχε ιδιαίτερη ανοικοδόμηση, υπήρχαν καταστήματα, ήταν μια τυπική περιοχή των Αθηνών εκείνης της εποχής, που ήταν ανθρώπινη».

Η πληροφορήτρια Δ θυμάται: «Μείναμε στα Μελίσσια... σε μια μονοκατοικία με ενοίκιο. Δεν υπήρχαν πολλά σπίτια, τα καταστήματα βρίσκονταν στο κέντρο όπου και τα λεωφορεία για τις μετακινήσεις».

Σε ένα χρονικό διάστημα έντονων αλλαγών και ανάπτυξης η περιοχή διαμονής αποτέλεσε αντικείμενο των συζητήσεων και των συνεντεύξεων (Thompson, 2008: 61, 240). Φαίνεται σε φωτογραφίες σήμερα, πως ήταν οι κατοικίες των δεκαετιών 1960 και 1970 (Φωτογραφία 2 & 3).

6.7. Η εργασία

Οι εργασίες συμβάλλουν στην ανοικοδόμηση και την αλλαγή της πόλης. Σχετίζονται με τη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας και την οικονομία της. Έβρισκαν εύκολα δουλειά, καλύτερη ως προς τις συνθήκες από τις αγροτικές εργασίες που έκαναν. Μπορούσαν επίσης να αποταμιεύσουν.

Ο πληροφορητής Α περιγράφει: «Τότες υπήρχαν πολλές δουλειές. Κλωστήρια ήμουνα, υφαντήρια εκεί δούλεψα. Μετά ξεκίνησα, μεγάλωσα, πήρα θάρρος... έμαθα την Αθήνα. Καλά ήταν, κάθε βδομάδα μας πληρώνανε τότες στο εργοστάσιο, ε ήμουνα εντάξει ευχαριστημένος».

Η πληροφορήτρια Β περιγράφει: «Όσο ήμαν έγκυος δούλευα κι 'γω με τον παππού πάεναμε ξεβοτάνζαμι. Μετά που... μεγάλωσε και το αγόρι πάενα στα χωράφια δω που κόβν λουλούδια. Το Πάσχα μας έδωσαν δώρα, Χριστούγεννα μας έδωσαν δώρα».

Ο πληροφορητής Γ θυμάται: «Αρχικά δεν ασχολήθηκα με εργασία, γράφτηκα στη Σχολή μου και ασχολήθηκα με τις σπουδές μου. Στη συνέχεια όταν χρειάστηκε να εργαστώ σχετικά εύκολα βρήκα εργασία πάνω στο αντικείμενό μου. Τα ημερομίσθια για την εποχή εκείνη θεωρώ ότι ήταν σχετικά καλά, δηλαδή μπορούσες με ένα μισθό μηνιαίο να ζήσεις ως άτομο και να αφήνεις κάποια χρήματα στη μπάντα».

Η πληροφορήτρια Δ περιγράφει: «Τότε βρίσκαμε εύκολα δουλειά. Έκανα τη δουλειά εργάτριας σε βιοτεχνίες. Από αυτά είχα εισόδημα και από αυτά αποταμίευα».

6.8. Οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν στην Αθήνα

Οι συνομιλητές των συνεντεύξεων αφηγούνται τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, όταν ξεκίνησαν να μένουν στην Αθήνα. Κυρίως αφορούσαν την αναζήτηση φθηνής

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενipeύς»

στέγης και της εργασίας, αλλά και τον διαφορετικό τρόπο ομιλίας λόγω της καταγωγής.

Τα σπίτια είναι περιορισμένα, με ένα ή δύο χώρους.

Η πληροφορήτρια Β περιγράφει: «Ένα δωματιάκι είχαμε... και κουζινούλα, τουαλέτα ήταν έξω. Ε, φτώχεια, απ' όλες τις δυσκολίες είχαμε».

Ο πληροφορητής Α θυμάται: «Δυσκολίες υπήρχαν. Ως τότε να τακτοποιηθώ κι 'γώ, για να ξεκινήσω τη δική μου δουλειά, για να βρω μετά σπίτι να μείνω.

Ο πληροφορητής Γ αναφέρει: «Αρχικά ήρθα μόνος μου δεν υπήρχαν άλλοι να με συνοδεύουν και ένα σωρό παραμέτρους οι οποίες δυσκολεύουν».

Η πληροφορήτρια Δ θυμάται: «Υπήρχε η δυσκολία της προφοράς».

Για το δείγμα της συνέντευξης και την κατανόησή του η μελέτη βασίζεται στη μαρτυρία και πραγματοποιήθηκε παρά τις δυσκολίες (Thompson, 2008: 76-77). «Αρχικά» γιατί προτιμήθηκε διαμονή τους στην Αθήνα.

6.9. Οι σχέσεις με την περιοχή καταγωγής τους

Οι σχέσεις με την περιοχή καταγωγής ήταν πάντα καλές. Παρά τη δουλειά, τις υποχρεώσεις αλλά και την απόσταση προσπαθούσαν να έχουν επικοινωνία και να επισκέπτονται την περιοχή καταγωγής τους και τους συγγενείς τους. Επίσης η επαφή με γνωστούς και συγχωριανούς στην Αθήνα βοήθησε σε αυτή την αίσθηση επαφής με τον τόπο καταγωγής τους. Αναπτύσσεται ένα δίκτυο σχέσεων.

Ο Πληροφορητής Α αναφέρει: «Βεβαίως κάθε δύο μήνες... με την πρώτη ευκαιρία πήγαινα στους γονείς μου, στα ξαδέρφια μου, στους φίλους μου στο χωριό μου.

Η Πληροφορήτρια Β περιγράφει: «Μετά που μεγάλωσαν τα παιδιά, πάνα μι κάθε τόσο στο χωριό. Είχαμε πάρει ένα τρίκυκλο, μετά... πάνα μι με τ' αμάξι στο χωριό».

Ο πληροφορητής Γ αναφέρει: «Βέβαια είχα επαφή και με το χωριό μου αλλά και με χωριανούς που ανταμώναμε στην Αθήνα, είχαμε ιδιαίτερες επαφές».

Η πληροφορήτρια Δ θυμάται: «Διατήρησα επαφή με πρόσωπα από το χωριό καταγωγής μου και της γύρω περιοχής, σχέση με συγγενείς και φίλους που μένουν εδώ στη Αθήνα, καθώς έχουν καταγωγή από εκείνη την περιοχή».

6.10. Οι συνέπειες για τη μετανάστευση στην περιοχή του

Οι πληροφορητές αναφέρονται στην εγκατάλειψη της υπαίθρου και της περιοχής τους λόγω της μετανάστευσης των νεότερων.

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

Ο πληροφορητής Α αναφέρει: «Οι νέοι σήμερα καλό ήτανε να πάνε σε επαρχία ότι δουλεία κι αν είναι αλλά να έχουνε δουλειά να μπορούν ζήσουνε. Τα μέσα υπάρχουν παντού τώρα ή στην Αθήνα είσαι ή σε χωριό».

Η πληροφορήτρια Β θυμάται: «Γυρνάν πίσω πάλι, παν εκεί στο χωριό».

6.11. Οι σκέψεις τους για τη μετανάστευση σήμερα

Όλοι οι πληροφορητές που βίωσαν τη μετανάστευση θεωρούν ότι πήραν τη σωστή απόφαση και ήταν μία σημαντική λύση. Αιτιολογούν τη σύγχρονη μετανάστευση στην περιοχή τους.

Ο πληροφορητής Α αναφέρει: «Η μετανάστευση είναι ο άνθρωπος, που έρχεται απ' έξω θέλει καλύτερη ζωή, όπως κάναμε εμείς παλιά που πηγαίναμε στην Αθήνα ή Γερμανία ή Αυστραλία. Έρχονται αυτοί τώρα στην Ελλάδα. Η Ελλάδα τους βοηθάει... διασώστης, όλοι πάνε να βοηθήσουνε εφόσον έρχονται διαμέσου θαλάσσης».

Η πληροφορήτρια Δ παρατηρεί: «Νομίζω ότι υπάρχει μετανάστευση στην Ελλάδα . Συμπεραίνω από την ύπαρξη μεταναστών και από το πώς ταξιδεύουν στην παρούσα εποχή».

Ο πληροφορητής της Γ παρατηρεί: «Θεωρώ πως η μετανάστευση πάντα υπήρχε και θα συνεχίσει. Γιατί ο κόσμος θα αναζητάει καλύτερες συνθήκες εργασίας. Είναι στο DNA του ανθρώπου να κινείται, να ταξιδεύει, να μεταναστεύει για να γνωρίσει καινούργιους τόπους».

6.12. Η ζωή τους σήμερα

Οι πληροφορητές πραγματοποιούν απολογισμό για την πρόοδο από τότε μέχρι τώρα με αισιοδοξία, έχοντας οικογένεια.

Ο πληροφορητής Α αναφέρει:

«Μετά απόκτησα οικογένεια το '70. Μέχρι σήμερα είμαι με οικογένεια, έχω παιδιά. Όταν ήρθα 'γω απ' το χωριό εδώ, η Αθήνα έχει αλλάξει τώρα πλέον πολλά τρένα, αεροπλάνα, αεροδρόμια, πολύ συγκοινωνία, πολύς κόσμος».

Η πληροφορήτρια Β μιλά για την οικογένειά της:

«Ναι αποκτήσαμε τρία παιδιά. Έχω δύο κορίτσια κι ένα αγόρι. Άλλος καλά, ο καθένας έχει το πρόβλημα του».

Ο πληροφορητής Γ αναφέρεται στα προβλήματα της Αθήνας έχοντας επιστρέψει στην Καρδίτσα.

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

«Στην Αθήνα όχι αργότερα απέκτησα οικογένεια. Όταν πλέον διορίστηκα και ήρθα στην Καρδίτσα. Νομίζω ότι γίνονται προσπάθειες για να καλυτερέψει η ζωή των κατοίκων της Αθήνας, όμως, συνεχίζουν να υπάρχουν προβλήματα στα θέματα κατοικίας, στο εργασιακό, στο κυκλοφοριακό».

Η πληροφορήτρια Δ υποστηρίζει ότι ενθαρρύνονται προσπάθειες των πολιτών για βελτίωση της ζωής στην πόλη:

«Ναι, απόκτησα οικογένεια. Έχω δύο παιδιά. Σύμφωνα με όσα βλέπω, γίνεται προσπάθεια για βελτίωση της ζωής στην πρωτεύουσα Αθήνα. Παράδειγμα όταν η ζωή σε κίνδυνο βραβεύουν όσους διακρίνονται στη διάσωσή της. Να αντιμετωπίσουν προβλήματα όπως η πλημμύρα.»

Συμπεραίνεται ότι οι πληροφορητές δεν εξιδανικεύουν τη ζωή τους στην πόλη, αντίθετα προβάλλουν πτυχές που τους δυσκόλεψαν αλλά έχουν αισιοδοξία, γιατί νιώθουν ότι τα κατάφεραν.

7. Συμπεράσματα

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση αποτελούν δύο αλληλένδετες διαδικασίες που διαμόρφωσαν καθοριστικά τη φυσιογνωμία της Αθήνας μεταπολεμικά. Σε ό,τι αφορά τη μετανάστευση στην Ελλάδα κυρίως την εσωτερική από την ύπαιθρο προς την πρωτεύουσα Αθήνα τη δεκαετία του '60, συνάγεται ότι αποτελούσε μετάβαση από ένα τόπο σε άλλο. Διακρίνουμε ότι αναδεικνύονται οι λόγοι της μετανάστευσης και της επιλογής για διαμονή σε αυτή μέσω των συνεντεύξεων, π.χ. οικονομία, εργασία, σπουδές, ασφάλεια.

Συμπεραίνουμε ότι γίνεται για βελτίωση και πρόοδο. Στην ΕΕ για τη διαπραγμάτευση έχει μια λογική, αυτή είναι οι συνέπειες παράδειγμα η διάσωση μεταναστών και προσφύγων. Ιδιαίτερα μεγεθύνεται η Αθήνα, καθώς εγκαθίστανται περισσότεροι κάτοικοι, φαίνεται στην απογραφή. Αναπτύσσονται πόλεις της Ελλάδας τη δεκαετία του '60 λόγω της αύξησης του πληθυσμού και αστικοποίησή του.

Γνώρισμα στην κοινότητα Φύλλου είναι η συνύπαρξη μετά την έλευση των προσφύγων, αποτελεί ενότητα. Επινόησε τον τρόπο διευθέτησης των νερών και της κοίτης του Ενιπέα τη δεκαετία του '60, ενώ μια δεκαετία μετά του '70 εμπνέεται την «έπωνυμία» του Συλλόγου «Ενιπεύς» στην Αθήνα (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: 1).

Πληροφορητής της Γ συνέντευξης. «Κατά την περίοδο του '50, '60 δημιουργήθηκε και έγινε μια προσπάθεια να φύγουν τα νερά, γιατί είχαμε ελονοσία στην περιοχή, η κοίτη του ποταμού Ενιπέα άλλαξε, έγιναν τα αναχώματα. Νομίζω το 1977 ανταμώσαμε αρκετοί χωριανοί στην Αθήνα και σκεφτήκαμε να κάνουμε ένα Σύλλογο».

Ο πληθυσμός Φύλλου όπως φαίνεται στις απογραφές 1951-1981 φθίνει σταδιακά. Από όταν μετονομάζεται σε Φύλλον το 1930, δείχνει το βάθος των αιώνων του στην ιστορία.

Είναι σημαντικό ότι ο Σύλλογος «Ενιπεύς», συνδέεται με την «ἀναχαίτισιν τῆς ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως» (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: 1). Η αξιοποίηση των μελών είναι να παρουσιάσει προτάσεις ο Σύλλογος για βοήθεια στην ιδιαίτερη πατρίδα.

Ερευνητής και πληροφορητές ανεγνώρισαν σχέση τους στο παρελθόν. Ως τέτοια είναι: φιλία, συγγένεια. Η Ιστορία του τόπου προέλευσης συνδέεται με τη συλλογή των προφορικών μαρτυριών των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς». Αποτελεί μία συνέχεια που θέλουν ως πρόσωπα να αφήσουν στις επόμενες γενιές. Χαρακτηριστικά:

Πληροφορητής Α: «Τα μέλη τα μεγάλα ή πατέρας είσαι ή παιδί το παιδί σου δεν θα πεις αυτό κι αυτό για το Σύλλογο... ότι κόψαμε πίτα, κάναμε χορούς... Για να έχουν γνώση τα παιδιά».

Πληροφορήτρια Β: «Οι μεγαλύτεροι άνθρωποι λέν λόγια για να μάθουν οι πιο νέοι».

Πληροφορητής Γ: «Είναι σημαντική η έρευνα της προφορικής ιστορίας, γιατί οι γνώσεις και πληροφορίες που έχουν οι μεγαλύτεροι, η νεότερη γενιά δεν θα τις βρει πουθενά αλλού γραμμένες δεν θα τις βρει σε βιβλία».

Πληροφορήτρια Δ: «Η συλλογή είναι σημαντική, γιατί γίνεται προσπάθεια να συνεισφέρουν με την προφορική τους μαρτυρία γνώσεις από το θεσμό Σύλλογος «Ενιπεύς» για τις εκδηλώσεις στο παρελθόν».

Μία μουσειοσκευή που ως εκπαιδευτική εργασία δίνει τη δυνατότητα οι μαθητές να έχουν προσέγγιση σε βιωματικό τρόπο διερεύνησης. Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας έχει ιδιαίτερη σημασία σε αφηγήσεις με σεβασμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ανωγιάτης-Pelé, Δ., Δημόπουλος, Ι. & Μαυρέας, Κ. (2011). Η φυσική κίνηση του πληθυσμού στον αστικό χώρο στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1956-1975. Στο *Τετράδια Ιστορικής Δημογραφίας* (σσ. 75-104). Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Βλαχάκη, Μ. (2015). Μουσείο, προφορική ιστορία και διαπολιτισμική αγωγή Από τον λόγο των λίγων στις φωνές των πολλών και διαφορετικών. Στο Ε. Νάκου & Α. Γκαζή (Επιμ.), *Η προφορική ιστορία στα μουσεία και την εκπαίδευση* (σσ. 253-263). Αθήνα: νήσος.

Καιροφύλας, Γ. (1997). *Η Αθήνα στη δεκαετία του '60*. Αθήνα: Φιλιππότης.

Καπώλη, Π. (2014). *Η εσωτερική μετανάστευση στην Αθήνα (1958-1978)* (Διδακτορική Διατριβή). Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο.

Κόντης, Α., Φακιολάς, Ρ., Βαγαζιανός-Ρόν, Σ., Ζυμή, Ε., Σιάμπος, Γ., Τσαπαλιάρης, Β., Παυλάκης, Α. & Κονδύλη, Ι. (2002). Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις. Στο Α. Μελίστα (Επιμ.), *Ιστορική αναδρομή, εννοιολογικές αποσαφηνίσεις* (σσ. 19-42). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Κόντης, Α., Φακιολάς, Ρ. κ.ά. (2002). Παλιννόστηση και εγκατάσταση ομογενών. Στο Α. Μελίστα (Επιμ.), *Ιστορική αναδρομή, εννοιολογικές αποσαφηνίσεις* (σσ. 257-289). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Κουκουζέλη, Α., Γιαννόπουλος, Ι. & Κατσιαμπούρα, Γ. (2000). Πολιτική και θεωρία της πολιτικής. Στο Κουκουζέλη, Α. κ.ά. *Σημαντικοί σταθμοί του ελληνικού πολιτισμού* (σσ. 73-106). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Λουκόπουλος, Β. & Δ. (χ.χ.). *Η Ελλάδα*. Αθήνα.

Μανδηλαράς, Βασίλειος (επιμ.) (1994). *Στράβων. Γεωγραφικά Θ'*, εισαγωγή –
μετάφραση Πάνος Θεοδωρίδης, Αθήνα: Κάκτος. <https://www.kaktos.gr>

Μαρκέτος, Σ., Μαργαρίτης, Γ., Ροτζώκος, Ν. & Μαυρέας, Κ. (1999). Από τον
Καποδίστρια στον Βενιζέλο: πολιτική ιστορία. Στο Γ. Μαργαρίτης, *Νεότερη και
σύγχρονη ελληνική ιστορία* (σσ. 139-169). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Μαυρέας, Κ., Μαρκέτος, Σ., Μαργαρίτης, Γ. & Ροτζώκος, Ν. (1999). Η οικοδόμηση
του μεταπολεμικού ελληνικού κράτους (1952-1974). Στο Γ. Μαργαρίτης, *Νεότερη και
σύγχρονη ελληνική ιστορία* (σσ. 309-331). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Μυωφά, Ν-Σ. (2022). *Αστική γεωγραφία* (7^η Διάλεξη). Αθήνα: Χαροκόπειο
Πανεπιστήμιο.

Νικολόπουλος, Σ. & Οικονομίδης, Κ. *Η συμφωνία δια την ειρήνην*, Έθνος, 27 Μαΐου
1923. <https://www.digitallibrary.parliament.gr> 18/05/2026

Νικολόπουλος, Σ. & Οικονομίδης, Κ. *Ο αρχαίος νόμος*, Έθνος, 5 Φεβρουαρίου 1923.

Παπαϊωάννου, Σ. (15/04/2024). *Τεκμήριο της Ιστορίας* (1η Γραπτή Εργασία ΔΙΣ63).
Αθήνα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Παπαϊωάννου, Σ. (23/06/2025). *Έννοιες του υλικού πολιτισμού στη δημόσια ιστορία*
(Τελική Εξαμηνιαία Εργασία ΔΙΣ52). Αθήνα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Παπαϊωάννου, Σ. (30/11/2025). *Μακραίωνη ιστορία και το τεκμήριο των λεχθέντων
στη συνέντευξη* (1η Γραπτή Εργασία ΔΙΣ61). Αθήνα: Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο.

Παπαϊωάννου, Σ. (09/01/2026). *Ιστορία του συλλόγου ο 'Ένιπέυς'* (Τελική Εξαμηνιαία
Εργασία ΔΙΣ61). Αθήνα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πολύζος, Σεραφείμ. (2023 2η έκδοση). *Αστική ανάπτυξη*. Αθήνα: Κριτική.

Σύνταγμα της Ελλάδας. (2001, 2008). Βουλή των Ελλήνων.

Abrams, L. (2010). Μνήμη. Ρ. Β. Μπούσχοτεν (Επιμ.), μετάφραση Λ. Ρινόπουλος. *Θεωρία Προφορικής Ιστορίας* (σσ. 113-260). Αθήνα: Πλέθρον.

Lesky, A. (2011). *Ιστορία της αρχαίας Ελλάδας*, μετάφραση Αγαπητού Γ. Τσοπανάκη. Αθήνα: Κυριακίδη.

35

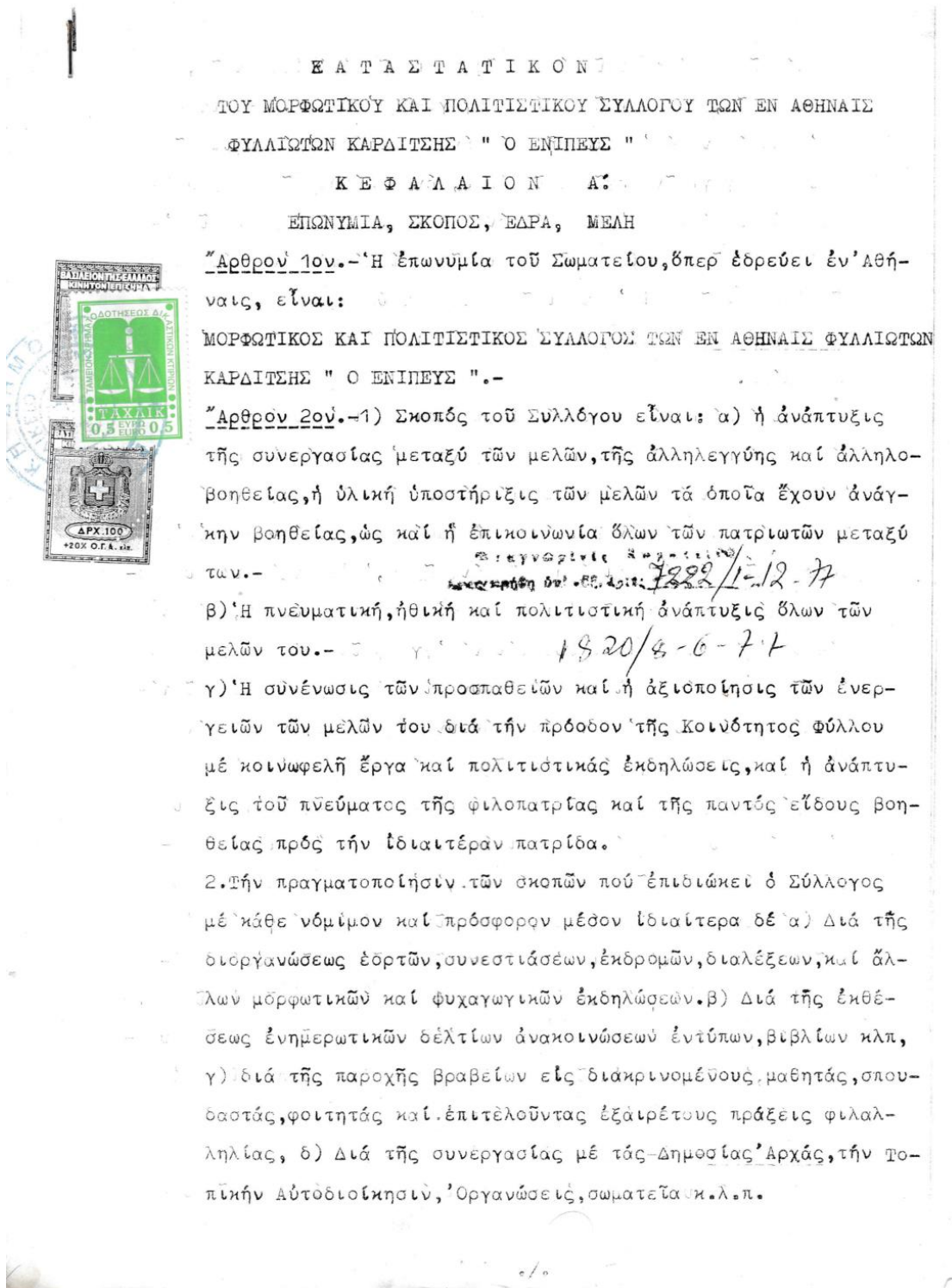
Thompson, P. (2008). *Φωνές από το παρελθόν. Προφορική Ιστορία*. Κ. Μπάδα – Ρ. Β. Μπούσχοτεν (Επιμ.), μετάφραση Ρ. Β. Μπούσχοτεν – Ν. Ποταμιάνος. Αθήνα: Πλέθρον.

https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&hs=yDNV&sca_esv=92bb7c0fee8c152&udm=7&fbs=ADc_l-ZlIHia7uAQODNJageFRfTcH_tNiyDoUpRhRI45nZ5JVkigRNp8vwVAeY9FZ-P5_DmO4LYq_LVuD1I5mEOQd_GCUu4uYBZrIZP7_yszOvklkuNePSKE8FXdDKUyz4wR1hJKVbBuRW3GLV0BAQ570MboBDwgBkIBaGwnt3KcY964XxlpVNRUMVbGxvtiy579CX347yvYXT4xLIOAL1lwJhg665YPa7zN8KslBifh2KD72GT_0UxrXQG_BhYnv3ou_5TtHLL&q=%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%B7&sa=X&ved=2ahUKewje99KkkfiUAXVTQfEDHYZgJYAQtKgLegQIGhAB&biw=1536&bih=706&dpr=1.25#fpstate=ive&vld=cid:5dd7af86,vid:srwz0OAXZu0,st:0
20/06/2026

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΕΝΙΠΕΥΣ»

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπείς»

ε) Διά της μελέτης του χώρου της περιοχής από ιστορικής, λαογραφικής, τουριστικής και παραγωγικής απόψεως. 'Ιδιαίτερα ενδιαφέρον θά αναπτυχθῇ διά τήν περαιτέρω ανάπτυξιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τοῦ τόπου, τήν μελέτην τῶν προβλημάτων πού συνδέονται ἄμεσα μέ τήν βελτίωσιν τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς καί μέ τήν ἀναχαίτισιν τῆς ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως.-

Ἀρθρον 3ον.- Ὁ Σύλλογος ἀποτελεῖται ἀπό τακτικά καί ἐπίτιμα μέλη.-

Τακτικά μέλη δύνανται νά εἶναι ὅλοι ὅσοι ἐγεννήθησαν εἰς τήν Κοινότητα τοῦ Φύλλου ἢ κατὰγονται ἐκ πατρός ἢ μητρός ἀπό τοῦ Φύλλου ἢ συνδέονται δια γάμου μέ πρόσωπα γεννηθέντα ἢ κατὰγοντα ἀπό τήν Κοινότητα ἢ ἀμφότερα συνδέονται, συναισθηματικῶς μέ τήν Κοινότητα ἢ τόν ὡρον, ἐφ' ὅσον ἔχουν συμπληρώσει τό ^{νομιμον} ~~εἶκος~~ ἔτος τῆς ἡλικίας των ἀδιακρίτως φύλου, καί διαμένει εἰς Ἀθήνας. Εἶναι δυνατόν νά ἐγγραφοῦν καί κατὰγονοί ἐκ τῶν Κοινοτήτων αἵτινες ἀνήκουν εἰς τήν περιφέρειαν τοῦ τέως Δήμου Φύλλου, ἐφ' ὅσον δέν ἀνήκουν εἰς ἀνάλογον τοπικόν Σύλλογον, τῶν καταγόμενων ἐξ τῆς Κοινότητός των. Ἡ εἴσοδος τοῦ μέλους πραγματοποιεῖται κατόπιν προφορικῆς ἢ ἐγγράφου αἰτήσεως τοῦ πρὸς τὸ Διοικητικόν Συμβούλιον ἢ κατόπιν προπάσεως δύο τακτικῶν μελῶν. Τὸ Δ.Σ., ἐφ' ὅσον διαπιστώσει ὅτι συντρέχουν οἱ προϋποθέσεις, ὑποχρεοῦται νά ἐγγράφῃ τὸν αἰτοῦντα ἢ προτείνανένον εἰς τὸ Μητρώον τῶν Μελῶν. Οὐδένα ῥόλου ἐν προκειμένῳ ἔχουν τὰ πολιτικά φρονήματα τοῦ αἰτοῦντος.

Ἐπίτιμα μέλη ἀνακηρύσσονται δι' ἀποφάσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προσέφεραν μεγάλης ὑπηρεσίας εἰς τὸν Σύλλογον καί εἰς τήν Κοινότητα.

Ἀρθρον 4ον.- 1.-Τὰ μέλη ἔχουν ὡς δικαίωμα:

α) Νά λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς Γενικάς Συνελεύσεις τοῦ Συλ-

- 2 -

λόγου, νά όμιλοϋν, υποβάλλουν προτάσεις καί νά ψηφίζουν πρὸς
λήψιν ἀποφάσεων. Δικαίωμα ὑποψηφιότητος διὰ τὰς θέσεις καί
τὰ ἀξιώματα πού προβλέπει τὸ Καταστατικόν ἔχουν μόνον τὰ
τακτικά μέλη.-

β) Νά συμμετέχουν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου.

γ) Νά προτείνουν ἐγγράφως ἢ προφορικῶς πρὸς τὸ Διοικητικόν
Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου, πᾶν ὅ, τι θεωροῦν χρήσιμον διὰ τὴν
ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τοῦ Συλλόγου. Τὸ Δ.Σ. ἀποφασίζει ἐπὶ
τῶν προτάσεων αὐτῶν.-

δ) Νά ἀποχωρήσουν ἐκ τοῦ Συλλόγου, μέ ἔγγραφον δήλωσιν πρὸς
τὸ Δ.Σ.-

2.- Τὰ μέλη ἔχουν τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν:

α) Νά βοηθοῦν πάντοτε τὴν Διοίκησιν τοῦ συλλόγου,

β) Νά ἀναπτύσσουν τὴν ἀγάπην μεατέξ των, πρὸς τὸν Σύλλογον
καί τὴν περιοχὴν καί νά τὴν μεταδίδουν εἰς τὰς ἐπερχομένας
γενεάς, γ) Νά παρευρίσκωνται εἰς τὰς Γενικάς Συνελεύσεις κα
εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου, νά συμμορφοῦνται μέ τὰς
ἀποφάσεις του, νά ἐκτελοῦν ἀφιλοκερδῶς καί προθύμως τὰς ὑπη-
ρεσίας τὰς ὁποίας ἀναθέτει εἰς αὐτά ὁ Σύλλογος καί δ) Νά
καταβάλλουν ἐγκαίρως τὴν μηνιαίαν τακτικὴν συνδρομὴν των.

3.- Πᾶν μέλος ἀποβάλλεται ἐκ τοῦ Συλλόγου, εἴαν διὰ θετικῶν
πράξεων ὁρᾷ κατὰ τοῦ συμφέροντος τοῦ Συλλόγου καί τῆς Κοινό-
τητος Φύλλου.- Εἰδικώτερον ἀποβάλλεται τοῦ Συλλόγου πᾶν μέλος
τὸ ὁποῖον καταχρᾶται τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Οὐδέποτε ἀποβάλλε-
ται διὰ πολιτικούς λόγους. Περὶ τῆς ἀποβολῆς ἀποφασίζει ἡ
Γενικὴ Συνέλευσις κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Δ.Σ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β '

ΠΟΡΟΙ- ΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ- ΠΑΡΟΧΑΙ

"Ἀρθρον 5ον.-

Πόροι τοῦ Συλλόγου εἶναι α) ἡ τακτικὴ μηνιαία συνδρομὴ τῆς

όποιας τῆς ὕψους θά καθορίζεται ὑπό τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως
ἢ τοῦ Δ.Σ.β) Αἱ προαιρετικά καί ἔκτακτοι εἰσφοραί τῶν με-
λῶν τοῦ Συλλόγου, γ) Τά ἔσοδα ἀπό λαχειοφόρους ἀγοράς, ἐορτάς,
διαφημίσεις, ἐκδρομάς, καί λοιπαί ἐκδηλώσεις, δ) Τά ἐκ τυχόν ἐπι-
χορηγήσεων τοῦ Δημοσίου, τῶν Δήμων, Κοινοτήτων ἢ ἄλλων Ν.Π.Δ.Δ.
ἢ Ν.Π.Δ., ε) Κληρονομίαι, κληροδοσίαι, ῥωρεαί ὡς καί πᾶσα ἄλλη
εἰσφορά, στ) Οἱ τόκοι τῶν χρημάτων τοῦ Συλλόγου.-

Ἄρθρον 6ον

1.- Ἐπίτιμοι Πρόεδροι καί Ἐπίτιμα μέλη τοῦ Συλλόγου ἀνακηρύσ-
σονται ὑπό τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, κατόπιν προτάσεως τοῦ Δι-
οικ. Συμβουλίου, πρόσωπα τά ὅποια προσέφεραν σημαντικᾶς ὑπηρε-
σίας εἰς τόν Σύλλογον ἢ τήν Κοινότητα. Οὗτοι μετέχουν εἰς
τὰς συνεδριάσεις ἄνευ δικαιώματος ψήφου.-

2.- Μεγάλοι Εὐεργέται τοῦ Συλλόγου ἀνακηρύσσονται ὑπό τῆς Γ.Σ.,
κατόπιν προτάσεως τοῦ Δ.Σ. ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι προσέφεραν σημαν-
τικά χρηματικά ποσά ἢ πράγματα σημαντικῆς ἀξίας εἰς τόν Σύλ-
λογον. Τά ὄνόματα τούτων ἐγγράφονται εἰς εἰδικόν βιβλίον, εὐερ-
γετῶν καί Δωρητῶν τοῦ Συλλόγου.

3.- Διὰ τήν ὑποβολήν προτάσεων πρὸς τήν Γενικήν Συνέλευσιν διὰ
τήν ἀνακήρυξιν ἐπιτίμων Προέδρων, Ἐπιτίμων Μελῶν, Εὐεργετῶν καί
Δωρητῶν οἱ ἀποφάσεις τοῦ Δ.Σ. λαμβάνονται διὰ τῆς ψήφου ὁ του-
λάχιστον ἐκ τῶν μελῶν του.-

Ἄρθρον 7ον

1.- Τό Δ.Σ. μεριμνᾷ ἐν τῇ μέτρῃ τῶν δυνατοτήτων τοῦ Συλλόγου
διὰ τήν ἐξασφάλισιν ἱατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως ἀσθενούν-
των, ἄκρως ἀπόρων, καταγομένων ἐκ τῆς Κοινότητος Φύλλου καί δύ-
ναιται νά χορηγῇ εἰς αὐτούς βοηθήματα κατόπιν αἰτήσεως τῶν ἢ
προτάσεως ἑνὸς τῶν Συμβούλων του.-

2.- Εἰς περίπτωσιν θανάτου ἄκρως ἀπόρου, τό Δ.Σ. δύναται νά
βοηθῇ εἰς τήν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων κηδείας.-

- 3 -

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

"Αρθρον 8ον.-1.-'Ο Σύλλογος διοικείται υπό 9μελοῦς Δ.Σ. ἐκλεγομένου υπό τῆς Γ.Σ. Δικαίωμα ἐκλέγεσθαι ἔχουν τὰ τακτικά μέλη τὰ συμπληρώσαντα τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των.-

2.-'Η θητεία τοῦ Δ.Σ. εἶναι ἐτήσια.

3.-'Η ἀνευ σπουδαίου λόγου ἀπουσία μέλους ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς συνεδριάσεις τοῦ Δ.Σ. θεωρεῖται ὡς παραίτησις τὴν ἐπικύρῳσιν ταύτης πράττει ὁ ἀποφάσεώς του, καταχωριζομένης εἰς τὰ Πρακτικά, τὸ Δ.Σ.

"Αρθρον 9ον. 1.-Τὸ Δ.Σ. μεθ' ἐκάστης ἐκλογῆς του συγκροτεῖται εἰς ὅμα ἐκλεγόν Πρόεδρον Α' καὶ Β' Ἀντιπρόεδρον, Γενικόν Γραμματέα, Ταμιάν καὶ Ἐφορον.-

2.-Ἔργον τοῦ Δ.Σ. εἶναι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως τῆς Γ.Σ. καὶ ἡ λήψις ἀποφάσεως περὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνεργειῶν πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τοῦ Συλλόγου. Γενικῶς ἀσχετὸ πᾶν ἔργον πρὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆχθη ρητῶς εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.-

"Αρθρον 10ον.- Τὸ Δ.Σ. ἔχει τὸ δικαίωμα νά συγκροτῇ ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου ὀνόματα, βοηθητικὰς ἐπιτροπὰς, εἴτε μονίμου εἴτε ἐκτάκτους. Ἰδίᾳ, ἔχει τὸ δικαίωμα νά συγκροτῇ Ἐπιτροπὰς ἐκδηλώσεις, Τύπον καὶ Δημ. Σχέσεων, Ἐπιτροπὰς, Μελέτην Προβλημάτων κ.λ.π.

"Αρθρον 11ον.-

1.-'Ο Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐκπροσωπεῖ τὸν Σύλλογον εἰς τὰς πρὸς τὰ ἔξω σχέσεις των καὶ Προΐσταται τῶν συνεδριάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ διευθύνει τὰς ἐργασίας αὐτοῦ.-β) Λογοδοτεῖ εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν, ἐξ ὀνόματός τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑποβάλλει εἰς αὐτήν πρὸς ἔγκρισιν τὸν ἀπολογισμόν πεπραγμένων, ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν

Γραμματέως τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα καὶ τὰς πρὸς τὸν Ταμίαν ἐντολὰς πληρωμῆς, δ) Μεριμνᾷ διὰ τὴν τακτικὴν σύγκλησιν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς κατ' αὐτῆς προετοιμασίας τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων. -

2) Τὸν Πρόεδρον ἑλλείποντα, ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῦν οἱ Ἀντιπρόεδροι καὶ εἰς περίπτωσιν ἀπουσίας ἢ κωλύματος καὶ τούτων ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς. -

3) Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς φυλάσσει τὴν σφραγίδα καὶ τὸ ἀρχετὸν τοῦ Συλλόγου συντάσσει τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐπιμελεῖται τῆς ἐπικυρώσεώς των, τηρεῖ τὸ Μητρώον τῶν μελῶν, προσπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα καὶ τὰς πρὸς τὸν Ταμίαν ἐντολὰς πληρωμῆς καὶ φροντίζει διὰ τὴν τήρησιν τῶν βιβλίων τοῦ Συλλόγου. -

Τὸν Γενικὸν Γραμματέα, ἀπόντα ἢ κωλυόμενον, ἀναπληροῦν ὁ Ἀντιπρόεδρος καὶ εἰς περίπτωσιν ἀπουσίας ἢ κωλύματος καὶ τούτου, ὁ Ἐφορὸς. -

4) Ὁ Ταμίας εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἐμπιστευόμενα αὐτῷ χρήματα τοῦ Συλλόγου καὶ διὰ πᾶσαν ἀπώλειαν ἀποδείξεων καὶ λογιστικῶν βιβλίων. Ὁ Ταμίας τηρεῖ τὸ Ταμεῖον τοῦ Συλλόγου καὶ τὰ ἀναγκαῖα λογιστικὰ βιβλία καὶ συντάσσει τὸν ἰσολογισμόν καὶ τὸν οἰκονομικὸν ἀπολογισμόν ἐκάστης χρήσεως ὑποβάλλων τούτους πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν. Διενεργεῖ τὰς εἰσπράξεις, βάσει διπλοτύπων ἀποδείξεων ὑπογραφόμενων ὑπ' αὐτοῦ, αἱ ὅποια ὅμως ἔχουν θεωρηθῇ πρὸ τῆς χρήσεώς των ὑπὸ τοῦ Προέδρου. Διενεργεῖ πληρωμὰς βάσει ἐγγράφων ἐντολῶν τοῦ Προέδρου καὶ Γενικοῦ Γραμματέως, λαμβάνει δὲ πάντοτε σχετικὰς ἀποδείξεις ἢ τιμολόγια. Ὑποβάλλει εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀνὰ τρίμηνον σύντομον ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Ταμεῖου. Καταθέτει εἰς λογαριασμόν τοῦ Συλλόγου,

- 4 -

ο οποίος τηρείται εις τήν Εθνικήν Τράπεζαν τῆς Ελλάδος, τό
πέρα ενός ποσοῦ, ὀριζομένου ὑπό τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου,
υπόλοιπον τοῦ Ταμείου. Τόν Ταμίαν ἀπὸντα ἢ κωλυόμενον ἀνα-
πληροῦ ὁ Ἐφορος καί εἰς περίπτωσιν ἀπουσίας ἢ κωλύματος κα
τούτου ὁ ὑπὸ τοῦ Προέδρου ὀριζόμενος Σύμβουλος.-

5) Ὁ Ἐφορος ἐποπτεύει τῆς λειτουργίας τῶν βοηθητικῶν Ἐπ
τροπῶν τοῦ Συλλόγου καί τῶν ὁμάδων Μελέτης.-

Ἄρθρον 12ον.-Σύγκλησις Διοικητικοῦ Συμβουλίου, λῆψις ἀπ
φάσεων.-

1.-Τό Διοικητικόν Συμβούλιον συνεδριάζει ἅπαξ τοῦ μηνός,
καθ' ἡμέραν καί ὥραν ὀριζομένην ὑπό τοῦ Προέδρου, ἐκτάκτως ὁ
δὸς αἰς κρίνει τοῦτο σκόπιμον ὁ Πρόεδρος ἢ ἡθέλον ζητήσει
τοῦτο δύο Σύμβουλοι, δι' ἐγγράφου προτάσεως των, ἢ ὅποια πρέπ
νά περιλαμβάνη τά πρὸς συζήτησιν θέματα.-

2) Τό Διοικητικόν Συμβούλιον εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ἐφ' ὅ
σον παρίστανται πέντε(5) τουλάχιστον μέλη αὐτοῦ.

Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται διὰ φανεράς ψηφοφορίας, ἐκτός
ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν εἰς τήν ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου κα
εἰς προσωπικά θέματα. Αἱ ἀποφάσεις, ἐφ' ὅσον ὑπό τοῦ παρόντος
καταστατικοῦ δέν ὀρίζεται ἄλλως, λαμβάνονται κατ' ἀπόλυτον
πλειοψηφίαν τῶν παρόντων μελῶν. Εἰς περίπτωσιν ἰσοψηφίας
ἀναβάλλεται ἡ λῆψις ἀποφάσεως διὰ τήν ἐπομένην συνεδρίασιν,
ὅποτε ὑπαρχούσης καί πάλιν ἰσοψηφίας ὑπερισχύει ἡ πρότασις
ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐψήφισεν ὁ Πρόεδρος.

3) Εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου δύνα-
ται νά παρίστανται τά μέλη τοῦ Συλλόγου καί κάτοικοι τῆς
Κοινότητος χωρὶς δικαίωμα ψήφου, τὸν δέ λόγον θά λαμβάνουν,
ἐφ' ὅσον τό ἐπιτρέπει τό Διοικητικόν Συμβούλιον.-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.
ΓΕΝΙΚΑΙ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ

"Άρθρον 13ον.- Άρμοδιότης Γενικής Συνελεύσεως.-"

Ἡ Γενική Συνέλευσις ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὰ τακτικά μέλη τοῦ Συλλόγου, εἶναι τὸ ἀνώτατον ὄργανον αὐτοῦ καὶ δικαιούται νὰ ἀποφασίζῃ διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν ἢ ὅποια ἀφορᾷ τὸν Σύλλογον. Ἡ Γενική Συνέλευσις ἔχει πᾶσαν ἀρμοδιότητα καὶ ἰδίᾳ τὴν τοιαύτην τῆς ἐκλογῆς, τῆς ἐποπτείας καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ, τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἀπαλλαγῆς ἢ μὴ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ πάσης εὐθύνης, τῆς τροποποιήσεως τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τῆς διαλύσεως τοῦ Συλλόγου.

"Άρθρον 14ον.- Σύγκλησις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως-Λήψις ἀποφάσεων,"

1) Ἡ Γενική Συνέλευσις συνέρχεται τακτικῶς εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Συλλόγου κατ' ἔτος καὶ μάλιστα κατὰ μῆνα Μάρτιον. Ἐκτάκτως συνέρχεται ὡσάκις ἤθελον ἀποφασίσῃ τὴν σύγκλησιν αὐτῆς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἢ ἤθελον ζητήσῃ τοῦτο εἴκοσι (20) τουλάχιστον τακτικά μέλη, δι' ἐγγράφου προτάσεως τῶν ἢ ὅποια ὑποβάλλεται εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ περιέχει τὰ θέματα τὰ ὅποια ἐπιθυμοῦν νὰ συζητηθοῦν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ὑποχρεοῦται νὰ συγκαλέσῃ τὴν ἔκτακτον Γενικὴν Συνέλευσιν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως.-

2) Ἡ Γενική Συνέλευσις συγκαλεῖται πάντοτε ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου μετὰ εἰσοπολίσιν τῶν μελῶν πρὸ δέκα (10) ἡμερῶν πρὸ τῆς ὁρισθείσης Συνεδριάσεως. Εἰς τὴν πρόσκλησιν πρέπει νὰ καθορίζεται ὁ τόπος, ἡ χρονολογία, ἡ ἡμέρα καὶ ὥρα, ἡ ἀκριβὴς διεύθυνσις, καὶ τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα τῆς Συνελεύσεως.

3) Ἡ Γενική Συνέλευσις εὐρίσκεται εἰς ἀπαρτία ὅταν παρίσταται τὸ ἥμισυ πλέον ἐνός τῶν τακτικῶν μελῶν. Ἄν τοῦτο δέν παρίσταται, συγκαλεῖται τὴν ἐπομένην ἐβδομάδα ὁπότε θεωρεῖται

- 5 -

ὅτι ὑπάρχει ἀπαρτία ὁσαδήποτε μέλη καί ἂν παρίστανται.
Αἱ ἀποφάσεις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἐκτός τῶν ἐξαιρέσεων τὰς ὁποίας ὀρίζει ὁ Νόμος καί τό παρὸν καταστατικόν, λαμβάνονται δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων τακτικῶν μελῶν, Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται διὰ φανεράς ψηφοφορίας, ἐκτός ἔάν ἡ Συνέλευσις ἀποφασίσῃ περὶ μυστικῆς ψηφοφορίας. Αἱ ἀποφάσεις ὅμως ἐπὶ τῶν ἀρχαιρεσιῶν καί αἱ ἀφορῶσαι εἰς προσωπικά ζητήματα λαμβάνονται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας.-

4) Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ὅταν συγκαλεῖται μέ θέμα τὴν τροποποίησιν τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ ἢ τὴν διάλυσιν τοῦ Συλλόγου εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ μόνον ἔάν παρίστανται εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ 1/2 εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰ 2/3 ὅλων τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἀποφασίζει δὲ αὕτη διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων (3/4) τῶν παρόντων τακτικῶν μελῶν.-

Ἄρθρον 15ον. Προεδρεῖτον Γενικῆς Συνελεύσεως.

1) Τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως προεδρεύει προσωρινῶς ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἢ τοῦτου κλυομένου ὁ νόμιμος ἀναπληρωτής του. Ὁ Προσωρινὸς Πρόεδρος ἀνακοινοῦ πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως καί καλεῖ ταύτην ὅπως ἐκλέξῃ τὸν Πρόεδρον αὐτῆς καί δύο Γραμματεῖς. Μέλη τοῦ Προεδρείου ὅεν δύνανται νὰ εἶναι ὑποψήφιοι

διὰ τὸ νέον Διοικητικόν Συμβούλιον.-

2) Ὁ Πρόεδρος τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως θέτει πρὸς συζήτησιν τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, διευθύνει τὴν συζήτησιν κατὰ τὴν συνεδριάσιν, δίδει τὸν λόγον εἰς τοὺς αἰτοῦντας κα ἀφαιρεῖ αὐτόν, θέτει εἰς ψηφοφορίαν τὰς προτάσεις καί ὑπογράφει μετὰ τῶν Γραμματέων τὸ πρακτικόν τῆς συνεδριάσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

3) Οἱ Γραμματεῖς συντάσσουσιν τὸν πίνακα τῶν παρόντων μελῶν

του Προέδρου της Συνελεύσεως.-

4) 'Ο Πρόεδρος καί οἱ δύο Γράμματεῖς ἐπιμελοῦνται τῶν ἀρ-
χαϊρεσιῶν καί ἐκτελοῦν χρέη ψηφολεκτῶν, ἐνεργοῦν δηλ.ὡς ἐφο-
ρευτική Ἐπιτροπή.-

"Ἀρθρον 16ον.-'Εξελεγκτική Ἐπιτροπή."

1) 'Ο ἔλεγχος τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Συλλόγου
ἐνεργεῖται ὑπό τριμελοῦς (3) Ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία
ἐκλέγεται ὑπό τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

2) Ἡ Ἐξελεγκτική Ἐπιτροπή παρακολουθεῖ καί ἐλέγχει ὅποτε-
δήποτε θελήσῃ τήν οἰκονομικήν διαχειρίσιν τοῦ Συλλόγου. 'Ο
Ταμίας εἶναι ὑποχρεωμένος νά βοηθῇ ταύτην εἰς τό ἔργον τῆς.

3) Ἡ Ἐξελεγκτική Ἐπιτροπή καλεῖται ὑπό τοῦ Προέδρου τοῦ
Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὅπως πρό τῆς λήξεως τῆς θητείας, πάντως
ὅμως πρό τῆς συγκλήσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως εἰς συνεδρία-
σιν ἐνεργήσῃ τόν ἔλεγχον καί συντάξῃ σχετικήν περί αὐτοῦ ἔκ-
θεσιν, τήν ὁποίαν καί ὑποβάλλει εἰς τήν Γενικήν Συνέλευσιν διά
τοῦ Προέδρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πρὸς ἔγκρισιν.-

'Ο ἔλεγχος ἀναφέρεται εἰς πάντα τά πραγματοποιηθέντα ἔσοδα
καί τὰς πηγὰς αὐτῶν, ὡς καί εἰς τὰς πραγματοποιηθείσας δαπάνας
καί λοιπὰς παρατηρήσεις.-

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε΄

"Ἀρθρον 17ον.-'Ἀρχαιρεσίαι."

1) Πρὸς ἀνάδειξιν α) Διοικητικοῦ Συμβουλίου, καί β) Ἐξελεγκτι-
κῆς Ἐπιτροπῆς διενεργεῖται μυστική καί καθολική ψηφοφορία ὑπό
τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, κατὰ τήν Τακτικὴν Γενικὴν Συνέ-
λευσιν.-

2) Ὑποψηφίδητες ὑποβάλλονται ἐγγράφως πρὸς τό Διοικητικόν Συμ-
βούλιον πρὸ 5 ἡμερῶν πρὸ τῶν ἀρχαιρεσιῶν. Οἱ ὑποψήφιοι διὰ κάθε
ὄργανον ἀναγράφονται εἰς ἰδιαίτερον κατάλογον, κατ'ἀλφαβητικήν
σειράν, ψηφίζονται δέ διὰ σταυρῶν προτιμήσεως.-

- 6 -

3) 'Η ἐκλογή τῶν ἐπιτυχόντων ὑποψηφίων γίνεται βάσει τῶν σταυρῶν προτιμήσεως, τοὺς ὁποίους ἔλαβεν ἕνας ἕκαστος ἐξ αὐτῶν. Εἰς περίπτωσιν ἰσοψηφίας ἢ σειρά ἐπιτυχίας καθορίζεται διὰ κληρώσεως.-

4) Ψηφοδέλτια διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου φέρουντα περισσοτέρους τῶν ἑννέα(9) σταυρῶν προτιμήσεως θεωροῦνται ἄκυρα.-

5) 'Εκλέγονται ὡς τακτικά μέλη ἐκ τῶν ψηφισθέντων οἱ καβόντες τὸ μεγαλύτερον ἀριθμὸν ψήφων α) ἑννέα διὰ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, β) τρεῖς(3) διὰ τὴν ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν. Οἱ ἐπόμενοι κατὰ σειράν ἐκλέγονται ὡς ἀνυπληρωματικά μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὰ ψηφοδέλτια εἶναι ἑνιαῖα δι' ἀμφότερα τ' ἀνωτέρω Συμβούλια.

Ἄρθρον 18ον.-Σφραγίς.-

Ὁ Σύλλογος ἔχει σφραγίδα στρογγύλην φέρουσαν εἰς τὸ μέσον ἀπεικονίσιν τῆς Ποταμίας θεότητος τοῦ Ἐνιπέως καὶ τὴν λέξιν "Ἐνιπεύς" καὶ περιφερειακῶς τὰς λέξεις "Μορφωτικὸς καὶ Πολιτιστικὸς Σύλλογος τῶν ἐν Ἀθήναις Φυλιωτῶν Καρδίτης ὁ Ἐνιπεύς".-

Ἄρθρον 19ον.-Βιβλία

Ὁ Σύλλογος τηρεῖ τὰ κάτωθι βιβλία.

α) Πρακτικῶν Συνεδριάσεων Δ.Σ.

β) Πρακτικῶν " Γ.Σ.

γ) Μητρώων Μελῶν

δ) Ταμείου

ε) Περιουσίας

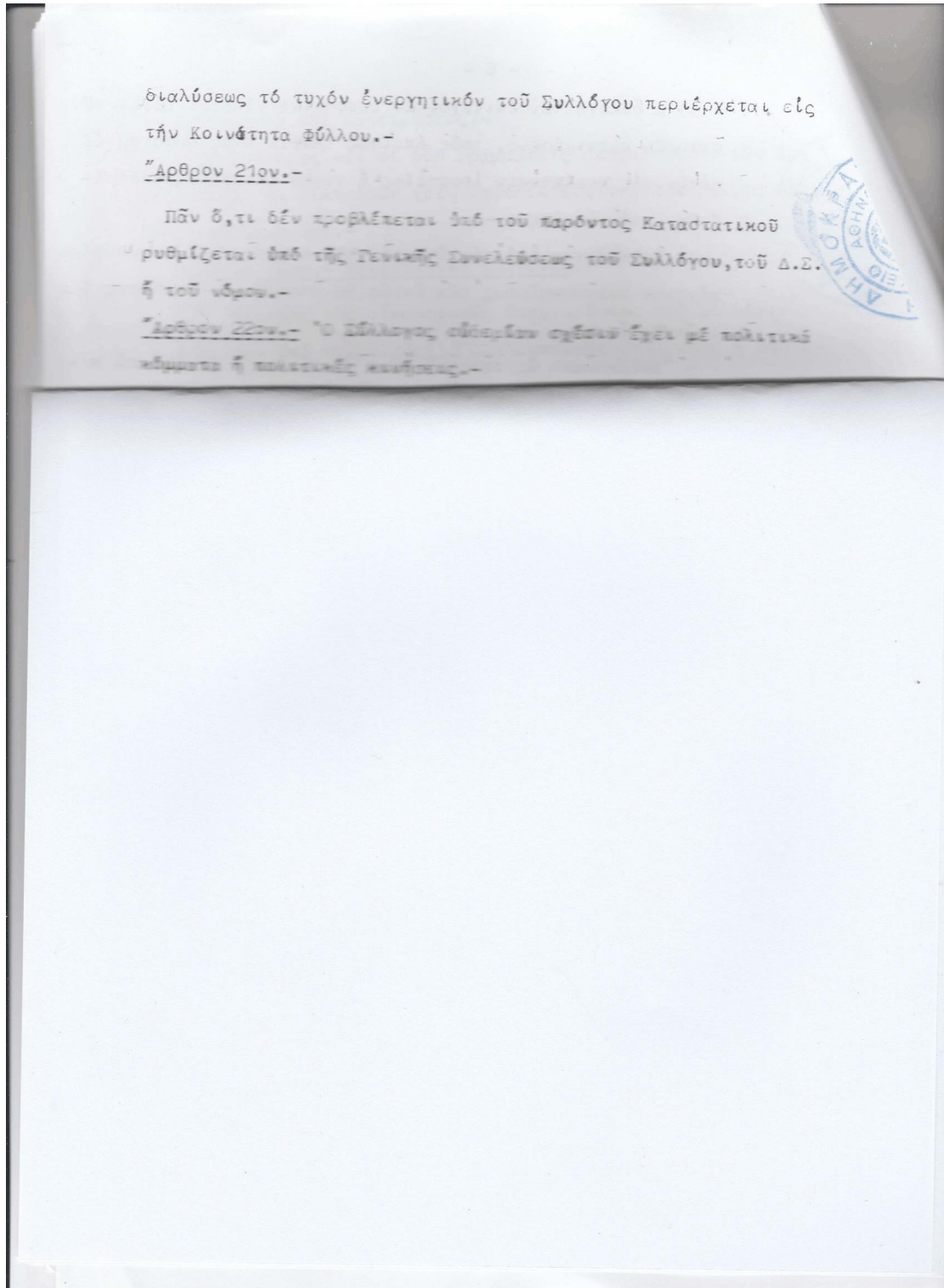
στ) Μεγάλων σύεργετῶν καὶ Δωρητῶν

Ἄρθρον 20ον

Ὁ Σύλλογος διαλύεται μόνον ὡς ἀπὸς ὁρίζει ὁ Νόμος, ἢ ἐφ' ὅσον τὰ μέλη του εἶναι ὀλιγώτερα τῶν 10. Εἰς περίπτωσιν

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ

Ἡ εἰρήνη—ἐκτὸς ἀπροόπτου—φαίνεται γεγενὸς πλέον. Ἡ σαφὴς καὶ κατηγορηματικὴ δῆλωσις τῆς Ἑλλάδος, ὅτι οὐδέλως θὰ ἐδίσταζε νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ ἔπλα, ἐθαυματούργησε. Καὶ οὕτως ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς, θαυμαστὸς εἰς φρόνημα καὶ πανέτοιμος διὰ τὸν ἀγῶνα, ἐνίκησε μίαν μεγάλην καὶ ὑπέροχον νίκην, ποῦ ἀσφαλίζει εἰς τὸν πολυβασανισμένον τόπον τὴν καλλιτέραν αὖριον. Ὑπῆρχεν ἐπ' ἐσχάτων ἰσχυρότατον τὸ ρεῦμα ὑπὲρ τοῦ πολέμου. Ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ ἐδιψοῦσε τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν, οἱ Υἱοὶ δὲ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ἔβρον προέτεινον ἤδη τὴν λόγχην διὰ τὴν ἐξόρμησιν πρὸς τὴν θρυλικὴν πόλιν τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Θὰ ἦτο θυελλώδης ἡ ἐξόρμησις ἐκείνη καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος διεφαίνοντο ἤδη αἱ ἀνατέλλουσαι ἀσφαλεῖς νῆκαι. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ προσέλασεως καὶ ἄνευ μαχῶν ἐκάμφθη καὶ ἐλύγισεν ἡ τουρκικὴ ὑπερφορσύνῃ καὶ ἀδιαλλαξίᾳ. Τὸ ἀθάνατον ξίφος καὶ τὸ ψυχικὸν σθένος τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος ἔφεραν τὰ θαυμαστὰ ἀποτελέσματά των. Καὶ ἐπεβλήθη ἡ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΔΥΝΑΤΗ ΕΙΡΗΝΗ, ἀποκαθισταμένης τῆς τιμῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξασφαλιζομένης τῆς γαλήνης τοῦ τόπου. Ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸν Ἔβρον τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος θὰ κύψουν τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸ ἄγγελμα, ποῦ ἐμποδίζει τὴν ἐκδίκησιν. Καὶ οἱ ἀπολέσαντες τὰς οἰκίας των καὶ ἐγκατεσπαρμένοι εἰς πάσαν γωνίαν τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος ἀδελφοὶ πρόσφυγες θὰ δακρύσουν, διότι ἀπομακρύνεται τὸ ὄνειρον τῆς ταχείας παλιννοστήσεως εἰς τὰς πολυαγαπημένας ἐστίαις των ὑπὸ τὴν σκέπην νέου ἐλληνικοῦ πολεμικοῦ θριάμβου. Ἀλλὰ τὰ Κράτη δὲν πολιτεύονται μὲ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ αἰσθήματος μόνον. Σκέπτονται πρὸ παντός. Καὶ ἡ σκέψις ἐπέτασεν, ὅπως προτιμηθῇ ἡ ἔντιμος εἰρήνη ἀπὸ ἑνα νέον πόλεμον, οὗ ἂν εἴχομεν, ὡς ἦτο βέβαιον, ἀσφαλῆ τὴν νίκην, πάντως δὲν ἐγνωρίζομεν τὴν διάρκειαν καὶ τὰς περιπετείας.

Ἡδὲ ἡ Ἑλλὰς μετ' ὀλίγον θὰ διατελῇ ὑπὸ εἰρήνην. Μεγὰς ὁ ἠθικὸς θρίαμβος. Μεγάλη ἡ ἀνακούφισις μετὰ δεκαετεῖς αἱματηροῦς καὶ πολυκυμάντους ἀγῶνας. Μεγάλη ἡ διπλωματικὴ ἐπιτυχία, ἐπελθοῦσα τὴν ἐπομένην μιᾷ ἀπαράδειγματίστου συμφορᾷ, ὡς ἡ Μικρασιατικὴ. Καὶ ἐκ τοῦ παρελθόντος διδασκόμενοι, ἅς ἀτενίσωμεν μετ' αἰσιοδοξίας καὶ θάρρους εἰς τὴν αὖριον. «Θαρσεῖν χρή, τάχ' αὖριον ἔστ' ἀμεινον».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΝΟΜΟΣ

Μόλις ή Ἑλλάς ἠπείλησεν ἀντίποινα διὰ τὴν ἐκτόπισιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Ἄγκυρα ἐφάνη συγκινομένη. Ὁ ἐν Κωνσταντοπόλει κεμαλικὸς ἀντιπρόσωπος Ἀιδνὰν βέης, διεβεβαίωσε τὸν Ἰσπανὸν πρεσβευτὴν, ὅστις ἐπέδωκε τὴν σχετικὴν διακοίνωσιν, πτι, ὡς ἐλπίζει, ἡ Κυβέρνησις τοῦ θὰ παύσῃ τοὺς διωγμούς. Οἱ Τοῦρκοι ἤκουσαν τέλος τὴν μόνην γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν ἐννοοῦν. Τὸ «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Μολονότι Μουσουλμᾶνοι οἱ Τοῦρκοι γνωρίζουν πολὺ καλὰ τὸν ἀρχαῖον ἐβραϊκὸν νόμον. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀφίνουσα κατὰ μέρος τὴν εὐαγγελικὴν ἀνεξικακίαν ἐπραῖξεν ἄριστα νὰ τοὺς τὸν ὑπενθυμῇ.

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπτεύς»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

Βον Έν τή Έπαρχία Καρδίτσης

40) 'Η κοινότης Σχιπελῆ μετονομάζεται εἰς «κοινότητα Φύλλου» καὶ ὁ ὁμώνυμος αὐτῇ συνακισμὸς Σχιπελῆ εἰς «Φύλλο».

ΠΙΝΑΞ τῆς εἰς δήμους διαιρέσεως τῆς κατὰ τὸν νομὸν Τρικκάλων ἐπαρχίας Καρδίτσης.

Αὐξων ἀριθ. τῶν δῶμων	Ὀνομασία τῶν δῶμων	Πρωτεύουσα ἐκάστου αὐτῶν	Ὀνομασία τῶν ποταλῶν τῶν ἑλαστέων δῶμων χωρίων	Πληθυσμὸς τῶν κατοίκων		Παρατηρήσεις
				Ἰσπ. Αὐτότατος ἐκάστου χωρίου ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας τοῦ δήμου	Κατὰ χωρίον Κατὰ δῶμον	
3	Φύλλου	Κοτσερῆ	Κοτσερῆ	1 30	306	3550 Β'.
		Μισαλάρ	Μισαλάρ	.. 30	308	
		Μπουλῆ	Μπουλῆ	1 ..	358	
		Ὀρρανά	Ὀρρανά	1 ..	109	
		Γισνίκι	Γισνίκι	.. 30	197	
		Ἀλμαντάρ	Ἀλμαντάρ	1 ..	191	
		Μολόση	Μολόση	1 ..	371	
		Σχιπελῆ	Σχιπελῆ	1 ..	104	
		Ἡλιδ	Ἡλιδ	1 30	127	
		Τεκελῆ	Τεκελῆ	1 ..	211	
		Πέτρινο	Πέτρινο	1 30	183	
		Ἅγιος Δημήτριος ..	Ἅγιος Δημήτριος ..	1 30	129	
		Ντουβλαπάν	Ντουβλαπάν	2 ..	40	
		Ντσαμπασλάρ	Ντσαμπασλάρ	2 ..	226	
		Λασποχώρι	Λασποχώρι			

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Α. Προσωπικά στοιχεία

1. Το όνομα και το επώνυμό σας
2. Πού και πότε γεννηθήκατε;
3. Περιγράψτε την οικογένειά σας.
4. Από πού κατάγονταν οι γονείς σας.
5. Πήγατε σχολείο; Μέχρι ποια τάξη;
6. Τι εργασία έκαναν οι γονείς σας;
7. Τι εργασία μάθατε να κάνετε εσείς;

Β. Η περιοχή καταγωγής

8. Περιγράψτε την περιοχή που γεννηθήκατε.
9. Ποιες ομάδες έμεναν σε αυτή την περιοχή (π.χ. πρόσφυγες);
10. Ποιες δυσκολίες υπήρχαν στην περιοχή καταγωγής;

Γ. Η απόφαση για τη μετανάστευση

11. Για ποιους λόγους αποφασίσατε να μεταναστεύσετε;
12. Με ποια πρόσωπα πήρατε αυτή την απόφαση;
13. Υπήρχαν κάποια πρόσωπα που προσπάθησαν να σας εμποδίσουν να μεταναστεύσετε;
14. Πώς ταξιδέψατε;
15. Τι πήρατε μαζί σας;

Δ. Η εγκατάσταση στην Αθήνα

16. Πότε ήρθατε στην Αθήνα;
17. Ποιες ήταν οι πρώτες εντυπώσεις; Ποια ήταν τα πρώτα συναισθήματα;
18. Πού μέيناτε όταν πρωτοήρθατε;
19. Πώς ήταν η περιοχή που μέيناτε; Περιγράψτε τη γειτονιά (σπίτια, καταστήματα, μέσα μετακίνησης)
20. Με ποια άλλα πρόσωπα;

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες
των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

21. Βρήκατε εύκολα δουλειά; Τι δουλειά κάνατε;
22. Πώς ήταν τα μεροκάματα;
23. Αποκτήσατε οικογένεια;
24. Είχατε επαφή με την περιοχή καταγωγής σας;

Ε. Ο Σύλλογος Ενιπεύς

25. Πότε γραφτήκατε στον Σύλλογο;
26. Ποιοι είναι οι στόχοι του Συλλόγου;
27. Σε ποιες δραστηριότητές του συμμετείχατε;
28. Ποια άλλα μέλη του γνωρίσατε;
29. Τι κοινά χαρακτηριστικά είχατε; (τόπος καταγωγής, έθιμα, γιορτές)
30. Τι γνωρίζουν τα παιδιά σας για την ιστορία του Συλλόγου; Θα ήθελαν να ενταχθούν;

Στ. Σκέψεις για το μέλλον

31. Γιατί είναι σημαντική η συλλογή προφορικών μαρτυριών από τα μεγαλύτερα μέλη του;
32. Πώς κρίνετε τη μετανάστευση σήμερα στην Ελλάδα;
33. Πώς βλέπετε σήμερα τις συνθήκες ζωής στην Αθήνα; Ποια προβλήματα υπάρχουν σήμερα;
34. Πώς κρίνετε την απόφαση νέων σήμερα να επιστρέψουν σε επαρχιακές περιοχές;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

Φωτογραφικές μαρτυρίες

1. Στην Αθήνα σήμερα είναι πολλαπλός χώρος, μέχρι τη δεκαετία του '90 ήταν υφαντουργεία.

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

2. Οικία κατά τη δεκαετία 1960 και 1970.

3. Οικία κατά τη δεκαετία 1960 και 1970.

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

4. Κειμήλιο από την μετανάστευση πληροφορήτριας στην Αυστραλία

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»

5. Η Ελλάδα σε χάρτη.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν 1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60: Μία
μουσειοσκευή αξιοποιώντας προφορικές μαρτυρίες
των μελών του Συλλόγου «Ενιπεύς»